

EGO

MAART 1985

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

Lente, nieuw leven - EGO in een nieuw jasje

**In dit
nummer o.a.:**

- Jaloers op thuislappers? • In elk leger hetzelfde liedje
- ✕ • Seksualiteit: alleen maar seks? • Arbeidsduurverkorting
- De zaak Hogerhuis • The Clash

Humanistisch Opleidings Instituut

BIBLIOTHEEK

Postbus 797 - 3500 AT Utrecht

MAANDBLAD VAN DE DIENST
HUMANISTISCH GEESTELIJKE
VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT
UITGAANDE VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

nr. 3-maart 1985
24e jaargang

Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistisch
Geestelijke Verzorging te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk-
Wiltjer, Wim Heij (voorzitter), Wim
Reinders, Hans Schonk, Frank
Spoelstra, Cher Turel, Paul Vonk.

Vaste medewerkers:

Ellen Broshuis, Adriaan Bijl, Theo
Carree, Anton Constandse, Gerard
van Erkelens, Albert Greven, Karen
Heij, Sietse van der Hoek, Jan
Kooijman, Willy Lohmann, Frits
Maas, Leo van Opzeeland, Rien
Robijns, Adriaan Soeterbroek, Jan
Stoof, Frans Wermer, Hans van
Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist. tel. 03404-14436.

Inhoud

'The Clash'	2
Seksualiteit: alleen maar seks?	4
Gedicht/Albert Hahn	7
Jaloers op thuisslapers?	8
'The little drummer girl'	10
'Ik drink omdat . . .' (poster)	12
Het harnas weer eens potdicht	14
De glans is van de olie af	15
De zaak Hogerhuis	16
In elk leger hetzelfde liedje	18
Arbeidsduurverkorting	20
Boeken/bladen/brochures	22
EGO-puzzle	23

Foto voor- en achterpagina:
Frank Spoelstra/Gerard van Erkelens

EGO schiet je gemoed vol

'The Clash', een popgroep die

Halverwege 1976 richtten Mick Jones en Paul Simonon een punkband op. Eén van de vele uit die tijd. Het valt Simonon op dat in kranteberichten regelmatig het woord clash opduikt. 'The Clash' is geboren. Al gauw onderscheidt 'The Clash', waartoe inmiddels ook zanger/gitarist Joe Strummer is toegetreden, zich van andere punkbands. Ze laten zich niet meeslepen door een vlucht uit de maatschappij, zoals 'The Sex Pistols' en aanverwante groepen prediken, maar stellen zich juist militant te weer tegen die maatschappij. Onrecht kan alleen veranderen in recht als je daar zelf aan meewerkt.

Washington Bullets

Oh! Mama, Mama, look there!
Your children are playing in that street again.
Don't you know what happened down there?
A youth of 14 got shot down there...

The kokane guns of jamdown town,
The killing clowns, the blood money men,
Are shooting those Washington bullets again.

As every cell in Chile will tell,
The cry of the tortured men.
Remember Allende, and the days before,
Before the army came.
Please remember Victor Jara,
In the Santiago stadium,
Es verdaas - those Washington bullets again.

The bay of pigs - in 1961,
Havana for the playboys in the Cuban sun,
For Castro is a colour,
Is a redder than red,
Those Washington bullets want Castro dead.

For the very first time ever,
When they had a revolution in Nicaragua,
There was no interference from America,
Human rights from America!

Well the people fought the leader,
And up he flew...
With no Washington bullets what else could he do?

'n if you can find an Afgan rebel
That the Moscow bullets missed
Ask him what he thinks of voting communist...

SANDINISTA!!

maatschappijkritische muziek maakt

De eerste twee LP's ('The Clash' en 'Give 'em enough rope') zijn echte punkplaten, rauw en ongepolijst.

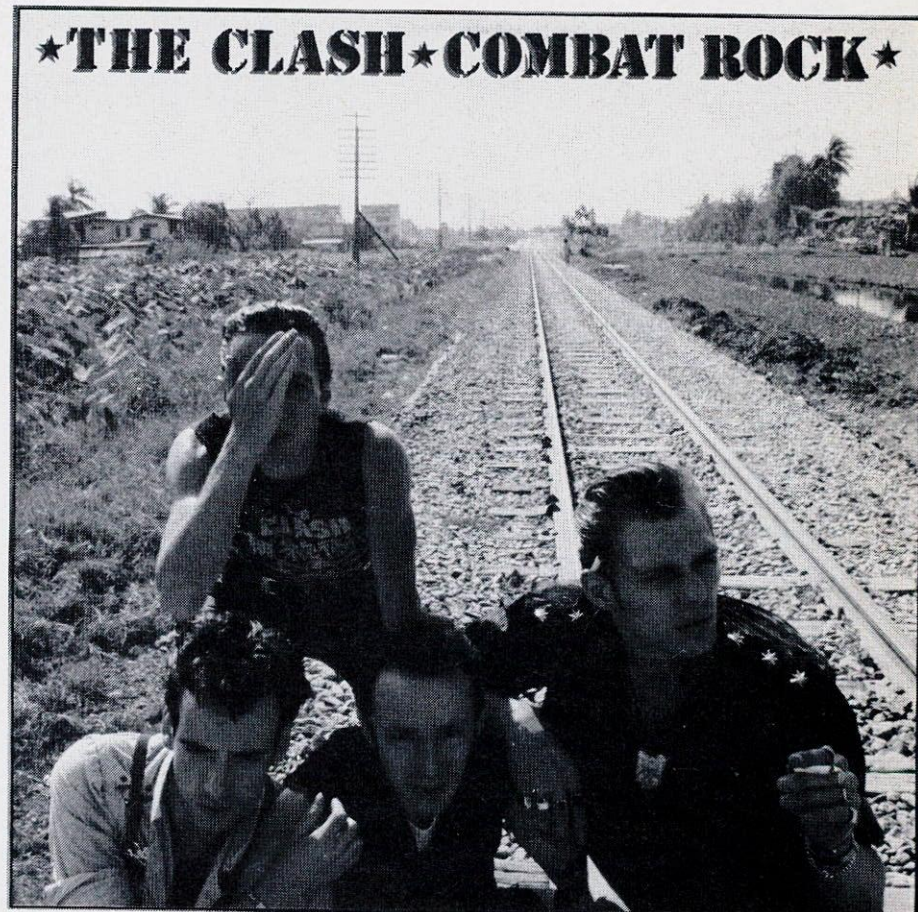
Eind 1979 komt de doorbraak naar een groter publiek met de dubbel-LP 'London Calling'. Het punk-idioom is afgezworen. De muziek is veel gevarieerder geworden. Er staan rock-a-billy-, jazz-, dub-, honky tonky- en reggaenummers op deze plaat. De teksten zijn felle aanklachten tegen de 'verworvenheden' van de kapitalistische maatschappij. Aanklachten tegen ondermeer de politiek, de atoombom, consumptiedwang, religie, eenzaamheid en de pil. Voor veel aanhangers van het eerste uur, heeft de groep met 'London Calling' de principes van weleer verkwaanseld. Vooral de punks zijn niet te spreken over dit produkt.

Verandering noodzakelijk

Joe Strummer, die zich inmiddels heeft ontpopt als leider van de groep, reageert in een interview als volgt:

„Verandering dat was toch het sleutelwoord van de punks? Alles moest veranderen. Tot het moment dat ze om hun muziek begonnen te geven. Ik begrijp best dat voor veel jongeren punk het enige is waarmee ze zich kunnen identificeren, maar het wordt een kwelijke zaak als ze zich bedreigd gaan voelen zodra een muzikant boven het genre uitstijgt. Ouders leren hun kinderen meestal niet dat patronen kunnen worden doorbroken, wat dat betreft is er voor popmuziek een taak weggelegd. Jammer genoeg is de popmuziek zelf ook aartsconservatief, vandaar dat punk is ontstaan. Maar als de punks niet eens met hun eigen muziek kunnen meegroeien, hoe willen ze dan ooit van hun leven leren dat zij het zelf zijn die moeten zorgen dat de wereld verandert.”

Eind 1980 komt de trilogie 'Sandinista!' uit. De platenfirma wordt gedwongen om deze drie platen voor de prijs van één op de markt te brengen. De muzikale verscheidenheid van 'London Calling' wordt op 'Sandinista!' nog uitgebreid met rap, disco en steelpanmuziek. Op deze LP staat hun eerste hit 'The Magnificent Seven'. Verder staat ook dit werk weer bol van het protest. De plaatstitel verwijst naar de sympathie die de groep aan de dag legt voor de vrijheidstrijd in Nicaragua. Het nummer 'Washington Bullets' gaat over het gewapende ingrijpen van de Verenigde Staten in z'n 'achtertuin', als daar

iets niet naar wens van de supermacht gaat. In de achtertuin Nicaragua werd dit keer niet ingegrepen en de vrijheidstrijders verdreven de dictator Somoza. Een song waarin de genegenheid voor de Sandinisten duidelijk tot uiting komt.

In '82 brengt 'The Clash' de, tot nu toe, laatste LP 'Combat Rock' uit. Ook op deze plaat weer veel muzikale diversiteit en maatschappijkritiek. De hit 'Rock the Casbah' is een protest tegen het verbieden van popmuziek door fundamentalistische moslems in Iran. Ik denk niet dat Khomeiny de 'boodschap' gehoord heeft.

Muziek gaat voor politiek

Over de politieke geëngageerdheid van 'The Clash' zegt zanger Joe Strummer het volgende:

„Om misverstanden te voorkomen: de muziek staat voorop, dan pas komt de politiek. Maar je moet op een gegeven moment een standpunt innemen en ik geloof in het socialisme. Niet dat het

socialisme het systeem is dat de wereld kan redden, zo'n systeem bestaat er volgens mij niet, maar het is tenminste tot op zekere hoogte humaan. Ik heb ook geen pasklare oplossingen voor alle problemen, maar ik ben er van overtuigd dat het allemaal veel beter kan dan dat het nu gebeurt.”

„Er wordt ons nogal eens verweten dat we blijven steken in fraseologie”, vervolgt Strummer, „maar het is inherent aan de popmuziek dat je een versimpelde voorstelling van zaken geeft, een liedje is tenslotte geen kamerdebat. Waar het op aan komt, is persoonlijke betrokkenheid. Als je werkelijk betrokken bent bij de toestand in de wereld, dan schrijf je geen strijdkreten of slagzinnen, dan schrijf je waarheden.” Inmiddels heeft Mick Jones de groep verlaten en is er een nieuwe plaat van 'The Clash' op komst. Als je zo 'ns rondkijkt zal het wel weer 'n protest-LP worden.

Albert Greven

Seksualiteit: alleen maar seks?

Ik loop langs een groepje vrouwen en ik word nagefloten:

„Jééééé, wat een kruis... nou, daar zou ik wel mee naar bed willen, waaaauw! Wááát een lul heeft die gozer“.

Dat overkomt me niet één keer, nee, dat soort opmerkingen krijg ik constant over me heen, al jarenlang, soms elke dag weer.

Gedroomd heb ik dit niet en in werkelijkheid zou ik het liever ook niet meemaken. Maar vrouwen krijgen dit soort opmerkingen met uiteraard andere benamingen van lichaamsdelen wel steeds over zich heengestrooid. Als ze op straat of in een kazerne rondlopen, tussen allerlei geile kerels die zich dat soort opmerkingen veroorloven. Die kerels hoeven niet bang te zijn voor een klap op hun kop, want zij zijn immers veel sterker en ze doen wat andere kerels ook doen. Zij hebben de macht en de macht van de gewoonte om vervelende dingen tegen vrouwen te zeggen.

Volgens Marcel Bullinga heeft seksualiteit alles te maken met macht.

Wat is seksualiteit volgens jou, Marcel?
Seksualiteit heeft niet alleen te maken met wat je in bed allemaal doet, seksualiteit heeft voor mij vooral te maken met macht. Vaak wordt gedacht dat seksualiteit iets onpartijdigs is, dat het met de machtsverhoudingen in de samenleving niets te maken heeft. Maar daar heeft het héél veel mee te maken.

Voordat we hier verder op ingaan, wil ik graag eerst even ingaan op de vraag waarom mensen met elkaar seksen?

Als het zuiver is, gebruiken mensen seksualiteit om intiem met elkaar te zijn of om gewoon pure lust, geilheid met elkaar te hebben. Bij mij is dat beide. Als we het over heterorelaties hebben: het kan ook, en dan vooral voor mannen, een manier zijn om emotionaliteit bij vrouwen te halen. Mannen worden zó opgevoed dat het moeilijk is om hun gevoelens te uiten, maar ze laten wel hun eigen gevoelsleven opwarmen door vrouwen.

Dat halen ze volgens jou dus bij vrouwen weg. Brengen ze daar ook gevoelens van geborgenheid en warmte voor terug?

Mannen brengen niet zoveel bij vrouwen. Vrouwen zijn ertoe opgevoed om zich in gevoelens uit te drukken en zich aan anderen te geven. Mannen worden vooral opgevoed om zich uit te drukken in nut, effect, resultaat, agressie.

Mannelijk, vrouwelijk?

Wat is kenmerkend voor man en vrouw in seksualiteit?

Vrouwelijk en mannelijk als zodanig bestaat niet. Die benaming moet je tussen aanhalingstekens zetten. Er bestaat wel een serie eigenschappen die manlijk wordt genoemd: bruut, hoekig, zakelijk, actief, resultaatgericht, initiatiefnemend. Bij vrouwelijkheid wordt dan gedacht aan: koesterend, verzorgend, bezig zijn met anderen, passief.

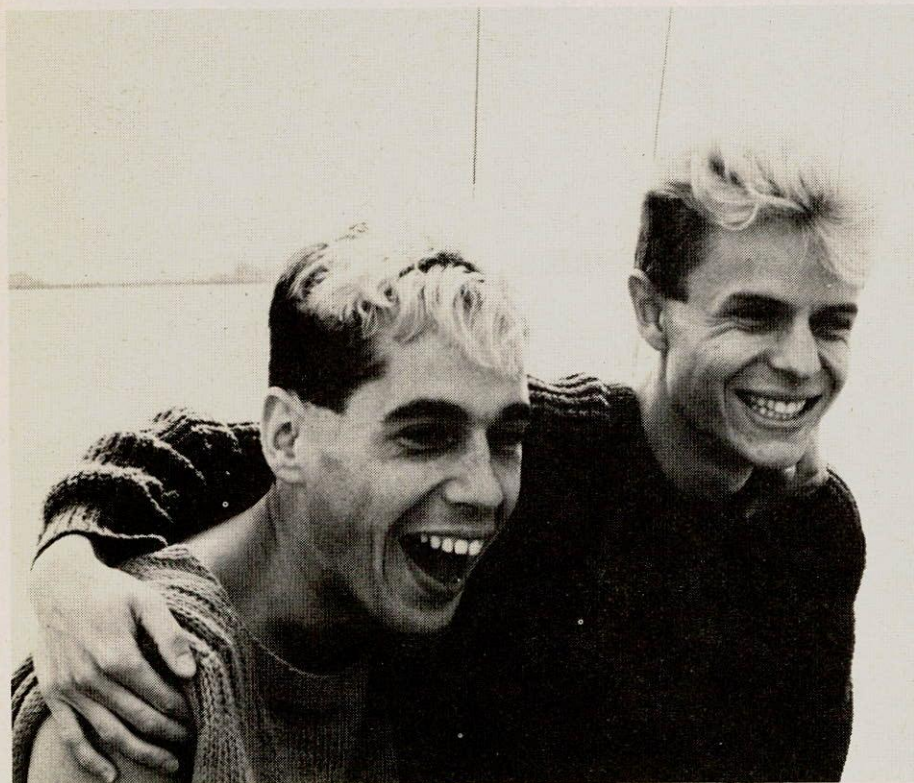
Met als gevolg bij seks dat de man vaak snel een wip wil maken zonder dat hij zich afvraagt of de vrouw ook klaarkomt?

Ja. Het blijkt dat heel veel vrouwen moeite hebben met klaarkomen. Vaak doen ze alsof ze klaarkomen. Dat is te zot om los te lopen, maar dat heeft veel te maken met het feit dat vrouwen niet genoeg voor zichzelf opkomen. Maar ook met het feit dat mannen zich dan niet afvragen hoe vrouwen hun relatie vinden.

Mannen halen bij seks vaak meer dan ze brengen bij vrouwen. Dat heeft te maken met het bezitten van macht. Bij macht hoort meestal niet iets wat koest-

„Mannen halen vaak meer dan ze brengen bij vrouwen.“

terend, barmhartig, gevoelig, veilig is. Macht staat veelal verre van dit soort dingen. Macht drukt eerder neer dan dat het opbeurt. Macht is beter te handhaven wanneer je hard bent, dan wanneer je vriendelijk en barmhartig bent. Macht schept eerder afstand dan dat het mensen intiem tot elkaar maakt. En mannen bezitten in onze cultuur meer macht dan vrouwen. Daarom halen mannen in het algemeen meer dan ze brengen.

Marcel (links) en zijn vriend Bam-bi

EGO wil in een aantal artikelen ingaan op diverse zaken rond het onderwerp seksualiteit.

Seks is iets wat altijd in de belangstelling van mensen heeft gestaan, hoe jong of oud we ook zijn. Als je in het woordenboek kijkt bij het woord seks, dan staat daar: bijzonderheden die betrekking hebben op het geslachtsleven, erotiek, seksuele omgang. Bij het woord neuken staat o.a.: vleselijke gemeenschap met vrouw, resp. man hebben. Seks is dus meer dan alleen maar neuken. Je zou kunnen zeggen dat seksualiteit te maken heeft met de manier waarop mensen lichamelijk met elkaar omgaan. Denk maar aan 'voetje vrijen' of elkaar net even met de arm aanraken.

Dit eerste artikel over seksualiteit is een vraaggesprek met Marcel Bullinga. Hij is de auteur van het boek 'Het leger maakt een man van je', waarover in het januarinummer van EGO al werd geschreven.

Marcel Bullinga (geb. 1958) is freelance journalist en lid van de Nederlandse Vereniging van Journalisten NVJ. Naast artikelen in verschillende bladen verscheen een eerder boek van hem in 1982, getiteld 'Van de liefde kun je niet leven. Interviews met hoeren en hoerenjongens' bij stichting Publikaties SOF-Nijmegen. Dingen die voor Marcel belangrijk zijn rond seks: het verschil tussen homo- en heteroseksualiteit en de aanwezigheid van macht wanneer mensen met elkaar vrijen en seks beleven. Wat haal je bij iemand vandaan als je vrijt of neukt en wat breng je? Nog eenvoudiger: hoe ga je met elkaar om bij je seksbeleving?

Seks heeft te maken met intimiteit. Heeft het ook te maken met voortplantingsdrift?

Alleen in zoverre als een man en een vrouw besluiten om kinderen te nemen. Maar zelfs dan zul je het denk ik niet alleen als een technische daad uitvoeren. Dan kun je beter kunstmatige inseminatie toepassen.

Homoseksualiteit

Wat is het verschil tussen hetero- en homoseksualiteit?

Bij heteroseksualiteit verhinderen de vaste rolpatronen een gelijkwaardige verhouding tussen man en vrouw. Dat zal pas lukken als je als man bereid bent een deel van je macht af te staan en als je als vrouw je aanleent om voor jezelf op te komen. In het begin is dat moeilijk, omdat alle rolpatronen zich vastgezet hebben in ieders hoofd. Een van de plezierige voordeeltjes van homoseksualiteit is dat de partners dezelfde ideeën over hun eigen rol hebben. Zij laten zich beiden niet zo gemakkelijk verdringen naar een lagere plek.

Als mensen van 't zelfde geslacht met elkaar gaan vrijen of neuken is dat ineens smerig. Waarom, denk je?

Bij twee neukende mannen neukt de één en de ander wordt geneukt. Een man wordt op dat moment genomen en voor een man is er niets ergers dan om

Foto: Gerard van Erkelens

gebruikt te worden. Een man zit dan in de passieve rol: een man laat zich seksueel gebruiken!

Vrijende mannen, tederheid tussen mannen kan niet. Een vrouw is bedoeld om teder mee om te gaan; dat mag bij een vrouw, niet bij een man.

Heeft iemand een homoseksuele geaardheid of kiest hij of zij ervoor?

Ik zeg nooit geaardheid, ik zeg altijd voorkeur. Het is een vorm van gedrag waar mensen voor kunnen kiezen. Als een man op een wat minder afstandelijke manier met mannen wil omgaan, kan hij dat stapje voor stapje proberen te veranderen. Tot op het punt dat hij ertoe komt om met mannen naar bed te gaan.

Zelf wist ik vanaf mijn tiende: ik val op jongens. Tot m'n twintigste heb ik dat allemaal verdrongen, want ik wist wel dat dit niet zo prettig zou vallen in mijn omgeving.

„Ik zeg nooit geaardheid, ik zeg altijd voorkeur.“

Eigen ervaringen

Ging je toen wel in het verborgene met jongens om?

Ja, héél verborgen en heel schuldbezwust ook. En dat is precies de bedoeling, hè, dat je je schuldig voelt en dat je de andere kant opgaat. Die schuldgevoelens moesten me de juiste richting insturen. Toen ik in Amsterdam kwam, ben ik met vreselijk veel jongens gaan vrijen, dat was echt heel leuk. Ik ging nadenken over homoseksualiteit en later ook over vrouwen, wat ik voor vrouwen voel.

Seksualiteit met vrouwen ligt ook in mijn bereik, dat wil ik ook. Ik wil daarbij wel dat vrouwen voor zichzelf opkomen en dat ik niet voor ze invul wat ze

moeten laten of doen. Sterke vrouwen dus.

Als je er openlijk voor uitkomt dat je homoseksueel bent, dan ben je bij veel mensen zeker niet meer welkom?

Dat is zo, maar dat maakt me niet zoveel uit. Er zijn vervelender dingen: ik heb een redelijke bewegingsvrijheid in Amsterdam, maar als ik elders in het land gearmd met een vriend loop en ik kom andere mensen tegen, dan schat ik ze in: wordt het wel of niet gevaarlijk?

Dat lijkt me een heel onprettig gevoel.

Uiterst onprettig. Hetzelfde gevoel dat vrouwen hebben die 's avonds laat alleen op straat lopen. Zij maken dezelfde afweging. Het is moeilijk om je trots te voelen op wat je doet als je dit continu je hele leven meemaakt. Op scholen worden homoseksuelen nog wel voorgesteld als kinderverkrachters. Als je zelf homoseksueel bent, moet je gaan denken dat je niet deugt; dat proberen ze je op te dringen.

Was het moeilijk om het aan je ouders te vertellen?

Niemand vraagt een hetero zoiets. Weer zo'n verschil: homo's moeten altijd iets bekennen... Maar goed, een paar maanden voordat ik uit huis zou gaan, vroeg m'n moeder: Marcel, ben je homo? Ik zei: ja. Toen zei ze: als je maar gelukkig wordt, of zoiets. Mijn vader heeft er nooit iets over gezegd. 'k Heb ▶

einde van het pik-tijdperk

► alleen maar gehoord dat hij erover gehuild heeft, want hij had zijn hoop op mij gevestigd. De anderen thuis waren ook niet geworden wat hij ervan gehoopt had.

Op een bepaald moment kon ik van mijn vader niet meer accepteren dat hij als enige niet praatte over iets wat mij bezig hield. Ik had ook sterk het gevoel dat mijn ouders me niet serieus namen. Ik heb ze toen voor de keus gesteld: of je neemt me serieus of het houdt op. Nou, het is opgehouden.

Dat is wel triest hè, dat het zo gaat.

Ja, ik vertel dit nu wel gemakkelijk, maar het heeft me een hoop pijn en

....tederheid tussen mannen is iets dat gewoon niet kan."

moeite gekost. Ik verdween bij mensen die me heel dierbaar zijn geweest. Als je praat over geweld tegen homoseksuelen gaat het niet alleen om het zichtbare geweld van potenrammerij, maar ook om dit soort dingen, wat het heel moeilijk maakt om het ook nog een beetje prettig te vinden, want dat is het toch wel.

Rolverdeling

Je had het in 't begin over machtsverhoudingen in de samenleving. Wat heeft dat met seksualiteit te maken?

Mannen worden opgevoed op een manier dat ze zich anders en beter voelen dan vrouwen. Mannen hebben ook een rol in het leven toebedeeld gekregen die hoger wordt gewaardeerd dan de rol van vrouwen. Loonarbeid buitenshuis en het bezetten van openbare en politieke functies is voor mannen weggelegd. Als vrouwen al buitenshuis werken verdienen ze vaak minder en zitten ze in beroepen die lager worden gewaardeerd. Vrouwlief mag manlief opvangen als hij moe en uitgeput thuis komt en ze zorgt voor de kinderen als die er zijn.

Deze rolverdeling speelt ook door in seksualiteit. Er is sprake van machtsverschil als vrouwen over zich heen laten gaan dat ze niet aan hun trekken komen, letterlijk en figuurlijk.

Iets anders is dat vrouwen allerlei beperkingen krijgen opgelegd: ze kunnen niet 's avonds laat de straat op. Doen ze dat wel, dan lopen ze kans op seksueel geweld. Dat is in het openbaar, maar thuis vinden ook veel aanrandingen en verkrachtingen plaats.

Een vrouw is tot voor kort officieel als bezit van de man beschouwd. Het is nu nog steeds niet strafbaar dat een man in 't huwelijk z'n vrouw verkracht. Dat mag. Dan doet het er dus niet toe wat een vrouw er zelf van denkt en bij voelt. De man heeft immers recht op haar!

Een afwijkend patroon

Dat vrouwen seksen met mannen en andersom is algemeen ingeburgerd. Wanneer mannen op mannen vallen en niet op vrouwen, vindt men dat vaak vreemd. Homo's wijken af van de geldende norm. Is dat bedreigend?

Voorals heteromannen zien dat als een bedreiging. Je ziet potenrammerij (groepen heterokereltjes slaan homo's in elkaar), maar ook aanranding en verkrachting van mannen in parken en op plekken waar homoseksuelen contact zoeken.

Waarom is homoseksualiteit zo bedreigend voor die mannen?

Mannen krijgen al vroeg te horen hoe ze zich moeten opstellen tegenover vrouwen en mannen. Tegen andere mannen mogen ze niet emotioneel zijn; tederheid tussen mannen is iets dat gewoon niet kan. En wat zie je bij homoseksuelen? Die doorbreken dat. Het beeld van homoseksualiteit, terecht of niet terecht, is dat van vrouwelijkheid, verwijdheid. Dat betekent gevoelens van warmte tussen mannen. Als je altijd geleerd hebt om die niet te hebben met mannen, is dat heel bedreigend.

Een ander punt is dat mannen het meestal vreselijk vinden om een lustvolle blik van een andere man op te vangen, want mannen houden dat voor-

recht aan zichzelf. Het zijn altijd mannen die bekijken en vrouwen die bekeken worden. Als vrouwen terug gaan kijken en initiatieven nemen, of als mannen gaan kijken naar mannen, dan stort die hele rolverdeling in elkaar. Die mannen worden dan in de passieve rol geduwd; dat is de rol die zij aan vrouwen geven. Zij komen dan in die vrouwelijke rol terecht en dat wekt een enorme agressie bij hen op.

Bij een afscheid van iemand in een bedrijf zei de spreker, dat hij eigenlijk geen goede woorden kon vinden om uit te drukken wat hij voelde voor de man die vertrok. Iemand riep toen: „Dan geef je hem toch een zoen“. Een aardige oplossing, zou je kunnen zeggen, maar het was volop lachen geblazen in de zaal met mannen. Een man die een andere man zoent, dat kan niet in onze cultuur. Waarom worden wij eigenlijk zo gescheiden opgevoed: dit hoort bij vrouwen en dat hoort bij mannen? Waarom? Het heeft volgens mij te maken met de zekerheid die mensen door hun vaste rol krijgen. Als je dingen buiten dat keurslijf wilt gaan doen, brengt dat onzekerheid met zich mee. Veel mensen kunnen daar niet tegen. Het heeft ook te

....iedereen zou de eenzijdigheid van zijn of haar eigen opvoeding wat moeten bijschaven."

maken met macht. Als mannen deze dingen anders zouden gaan doen, zou de macht anders verdeeld kunnen worden. Het is dus in het belang van vrouwen en flikkers om daar zelf iets aan te doen.

Mannen en vrouwen hebben allebei ongeveer dezelfde behoeften aan geborgenheid en liefde, warmte van andere mensen. Wanneer sommige gevoelens om die behoeften te bevredigen nauwelijks ontwikkeld worden, moet er toch iets scheef gaan groeien?

Het leidt tot vreselijke verwrongenheid bij iedereen. Tederheid wordt mannen vaak ontzegd en als ze dat dan zelf gaan vinden, is dat heel verwrongen, omdat ze dan geen raad weten met die tederheid. Veel jongens hebben seksueel contact gehad met andere jongens, maar dat homoseksuele wordt dan ontkend. Ook bij soldaten. Er wordt dan een andere naam aan gegeven: 'dat zijn jongens onder elkaar' of 'dat zijn puberproblemen'. Daarbij is niet de seks tussen geslachtsgenoten het probleem, maar het aanwezig zijn van warme gevoelens naar elkaar.

Zolang die seks maar afstandelijk is, kan het heten: jongens onder elkaar. Dan is het onschadelijk gemaakt, dan mag het. Bij 'jongens onder elkaar' mag alles.

Ik denk wel eens: iedereen zou de eenzijdigheid van zijn of haar eigen opvoeding wat moeten bijschaven.

Wim Reinders

boeken

Het beste van Albert Hahn

Albert Hahn in zijn atelier (1915)

Steeds weer, dan hier dan daar, wordt aandacht gevraagd voor de grootste politieke tekenaar, die ons land ooit heeft gekend. Was het kort geleden dat het grote en mooie boek van Koos van Wieringh over Albert Hahn (1877-1918) in een derde druk verscheen, enkele maanden geleden kwam een fantastische film over Hahn gereed.

Met behulp van moderne artistieke en technische mogelijkheden wordt in deze film aan de tekeningen een extra dramatische werking gegeven, details door close-ups kwamen hierdoor sterker tot hun recht.

Tegelijk met de première van deze film vond ook in het Amsterdams Historisch Museum de opening plaats van een kleine tentoonstelling over het leven van Albert Hahn en de geschiedenis van de SDAP tot 1918. Op deze tentoonstelling was eveneens een video-vertoning te zien van de film, die in een t.v.uitzending van Gewest tot Gewest ook aan het leven en werk van de beroemde tekenaar gewijd was.

Regelmatig worden in tijdschriften en kranten bij diverse artikelen politieke prenten afgedrukt, die tot op de dag van vandaag een zekere aktualiteit hebben behouden. Tot in de zuid-westhoek van Vlaanderen trekken zijn prenten van de eerste wereldoorlog grote belangstelling. Het is daarom steeds weer een vreugde als er over Albert Hahn een nieuwe publicatie verschijnt.

Zo kwam er onlangs een uitgave uit in de Bibelot-reeks van de uitgeverij Elsevier onder de titel: 'Het beste van Albert Hahn', samengesteld door Leonard de Vries. Een goed verzorgd handig boekwerkje, 158 pagina's groot, met zeer veel prenten en waarvan de prijs slechts f 14,90 is. De Vries heeft een zeer goede inleiding tot de prenten, die in de bloemlezing zijn opgenomen, geschreven. Veel heeft hij ontleend aan het magistrale werk van Koos van Wieringh.

De prenten van Albert Hahn, een man met een broze gezondheid, zijn in hun tijd van verschijnen, even beroemd als berucht geweest. Zij waren beroemd bij zijn politieke medestanders, berucht bij de tegenstanders van de sociaal-democratie.

Hahns tekeningen waren zeer sterke wapens in de politieke strijd, die met veel idealisme en grote felheid door hem werd gestreden. Er was voor Hahn geen ander beginsel dan onvoorwaardelijke trouw aan het socialisme, dat voor hem vooral een betere wereld betekende. Een wereld zonder armoede, een wereld zonder oorlog.

Dr. Heijermans verklaarde bij Hahns uitvaart: „Dadelijk na de vreselijke aanvallen, die anderen voor maanden zouden hebben neergeworpen, greep hij weer naar de tekenstift en schiep grootse kunstwerken”.

'Het beste van Albert Hahn' kan ik van harte aanbevelen.

Jan Kooijman

gedicht

Het gedicht hieronder is afkomstig uit 'Indië-Indonesië in honderd gedichten'. In deze, door Jooop van den Berg samengestelde, gedichtenbundel bezingen meer dan 30 dichters uit Nederland en Indonesië, wat Rob Nieuwenhuys eens noemde, het 'Indonesisch decor' over de periode vanaf 1900. In deze periode ontwikkelde zich uit de kolonie Nederlands-Indië de vrije republiek Indonesië. De bloemlezing is dan ook te lezen als een lange reis door een bewogen tijd. Van het nostalgische Indië van 'tempo doeloe' via de Japanse overheersing tijdens de 2e W.O. en de daarop aansluitende onafhankelijkheidsstrijd, naar het Indonesië van nu. Gedichten van o.a. E. du Perron, Willem Brandt, G. J. Resink, Chairil Anwar, Sitor Situmorang, maar ook naoorlogse dichters als Henk van Teylingen en Tymen Trolski, zijn door Van den Berg voor het eerst bijeengebracht en in een historisch kader geplaatst.

Wij kozen uit deze omvangrijke bundel een gedicht van Willem Brandt (1905-1981). Deze in Nederland geboren letterkundige verbleef een groot deel van zijn leven in Indië, waar hij werkzaam was in de journalistiek. De problematiek van de mensen die worstelen met het konflikt van 'twee vaderlanden' wist hij in weinig zinnen scherp te verwoorden. Het gedicht 'Indischman' is daar een goed voorbeeld van.

'Indië-Indonesië in honderd gedichten' samengesteld door Jooop van den Berg werd uitgegeven door Nijgh en Van Dittmar te 's-Gravenhage. Prijs f 24,50.

Willem Brandt INDISCHMAN

In naarden-bussum wilde ik wonen
aan een verstillde lindelaan,
de vogels horen, op de heide
eenzaam de blanke paden gaan.

Daar ben ik naar de haard verdreven,
sarong en waaiers aan de wand;
moeizaam de winters overlevend
droom ik van 't ander vaderland.

Ik groet de slager en de bakker
en schuifel over het nat trottoir,
de dag is kort en 's avonds staar
ik naar de praatbuis, nauwlijks wakker.

De jaren vlieden, uren talmen;
in de verdorde kerkhoflaan
hoor ik het ruisen van de palmen
en geurt mij de kambodja aan.

In bussum zal ik blijven sterven,
een regendag vol laatste eer.
En op mijn steen schrijven de erven:
Hij leefde hier, maar niet zozeer.

Jaloers op thuislappers?

Steeds de hele week van huis gaat je niet in de kouwe kleren zitten

Vele dienstplichtigen wonen zo ver van hun legeringsplaats, dat zij in de week hun vertier moeten zoeken op of in de onmiddellijke omgeving van de kazerne. Sommigen lukt dat aardig, voor anderen is het een voortdurende worsteling. Wat is de betekenis van het weekend voor iemand die de hele week op de kazerne moet doorbrengen? Welke druk legt dat op de relatie met vriendin, vriend(en) of ouders?

Over deze zaken praat Wim Heij met enkele dienstplichtigen uit de Johannes Postkazerne te Havelte. Het zijn opnieuw (zie ook het januarinummer van EGO) Paul Bosse, Ralf Collaris, John van der Heyden en André Hof. Drie Brabanders en een Tukker, voor wie het vrijwel onmogelijk is in de week naar huis te gaan.

Als je de hele week op de kazerne zit, Wat doen je dan 's avonds?

Paul: Meer eten, meer drinken. Op een gegeven moment kwam ik op een punt dat ik gezegd heb: zo is het genoeg geweest. Dat lijkt heel simpel, maar dat is niet zo. Het is zó eenvoudig van de eetzaal de bar in te duiken en jezelf vol te stouwen met chips en stukken Mars en lekker voor de TV te gaan zitten met een pilsje erbij. Je moet toch wel wat overwinnen om te zeggen: nu is het genoeg, ik stop er mee. Momenteel sport ik nogal wat, verder een beetje rondhangen en boeken lezen.

John: Vanaf een uur of zes zit ik in een van de militaire tehuizen en zo rond een uur of tien ga ik meestal de bar nog eens in. Daarna neem ik nog 'n douche en tegen twaalf uur kruip ik in bed. Dat is het zo'n beetje.

Ralf: Je zoekt wat vertier. Kun je toevallig niets of niemand vinden, dan ga je maar vroeg naar bed. Slapen lukt dan vaak ook niet zo best hoor, want je ligt met zo'n twaalf man op de kamer. Die komen zo tegen elf, twaalf uur, soms drie uur, terug. Licht weer aan, herrie.

Het komt erop neer dat je voortdurend op zoek bent om je te vermaken. Eigenlijk is het verschrikkelijk.

André: Ik ben helemaal niet zo'n grote drinker, althans vroeger niet; ook eet ik niet zoveel. Toch neem ik nu heel gemakkelijk een 'patat met' of een broodje frikandel met mayonaise. Toch verveel ik me 's avonds nooit, ik kan altijd wel wat vinden. Ik zit in een van de militaire tehuizen, TV of video kijken; ook wip ik wel eens even de bar in. De laatste tijd kijk ik steeds minder video en ben wat meer met lees- en leerboeken bezig.

Toch schetsen jullie nu een beeld van 'ik zit mijn tijd wel uit'. Klopt dat?

Paul: Ik had mij, vóór mijn dienst, voorgenomen zo'n twee à drie kursussen te

„Het binnengaan van de kazernepoort voor een hele week. Aan niemand kun je duidelijk maken wat je dan voelt en hoe je dan ineens verandert.”

gaan volgen, maar daar kom je gewoon niet aan toe. Ik kan alleen echt tot leren komen wanneer het stil is. Je kunt wel op de kamer gaan zitten, maar dan komt die binnen, dan de volgende en die zet ook nog de radio aan. Op een kazerne ben je bijna nooit alleen.

Ralf: Je hebt eigenlijk weinig anders te doen. Ze zeggen wel: in dienst leer je drinken. Het is ook zo. Je zit 's avonds op je kamer en je denkt: ik ga ergens naar toe. Je kunt naar het HMT, KMT of PMT; je kunt ook naar iets van de WZZ of je kunt naar de bar, maar overal is het hetzelfde: je kunt er wat drinken. Je kunt een video kijken, houd je daar niet van, dan is er helemaal weinig te doen. De meesten willen toch onder de jongens blijven, een beetje mensen om zich heen, een beetje ouwehoeren. Op die wijze gaat het vanzelf in de richting van drinken en méér drinken. Ik denk dat

V.I.n.r. John, André, Paul en Ralf

het meer drinken erg veel te maken heeft met de afgedwongen situatie waarin je zit. Er zit gewoon niet veel anders op dan door te drinken je rottige gevoel maar te vergeten.

Praten jullie thuis, in het weekend, over wat je in de week meemaakt?

André: Nee, dat doe ik niet. Gewoon omdat ik er helemaal niet aan wil denken. Het weekend is voor andere dingen dan de dienst. Daar komt nog bij dat ze toch niet begrijpen wat je echt meemaakt.

Ralf: Je kunt aan niemand duidelijk maken wat je eigenlijk meemaakt. Je kunt wel zeggen 'we hebben 's nachts anderhalf uur in de regen gelegen en het was 2°C' maar geen mens snapt wat je dan meemaakt. Dat moet je voelen. Wat je dan hoort is 'wat stelt dat nu voor man'. Vooral wanneer je tegen dit soort onbegrip oploopt, dan ga je je afreageren en ja, dan gaat het op een gegeven moment fout. Neem iets anders: het binnengaan van de kazernepoort voor een hele week. Aan niemand kun je duidelijk maken wat je dan voelt en hoe je dan ineens verandert. Anderen snappen dat niet en daarom heeft het ook geen zin met anderen, in het weekend, over dienst te praten.

Paul: Dat ligt voor mij anders. Mijn vader is 36 jaar beroepsmilitair geweest, die weet precies wat er gebeurt. Maar met hem hoeft ik er ook niet over te praten, juist omdat hij het zo precies weet.

Heeft een hele week op de kazerne invloed op je gedrag in het weekend?

Ralf: Op den duur word je a-sociaal. Je komt het weekend thuis en je denkt alleen: 'ik heb de week er op zitten, het was zwaar, bekijk het allemaal maar, ik doe helemaal niets meer'. Dat is gewoon a-sociaal. In feite komt het erop neer, dat je een pilsje pakt, voor de TV gaat zitten en de rest zoekt het maar uit. Dat pikken ze thuis niet, dus krijg je ruzie. Jij vindt dat dan weer vreemd, want op de kazerne doe je het ook zo. Vergeet niet dat je in een situatie zit die je niet hebt gekozen en waar je nageenog niets te kiezen hebt.

André: Als ik thuis kom probeer ik de dienst te vergeten en dat lukt mij ook nog. Ik heb veel hobbies, dingen die ik graag wil doen.

Ralf: Je duikt in dingen om iets anders te ontvluchten. Je kunt niet zeggen dat

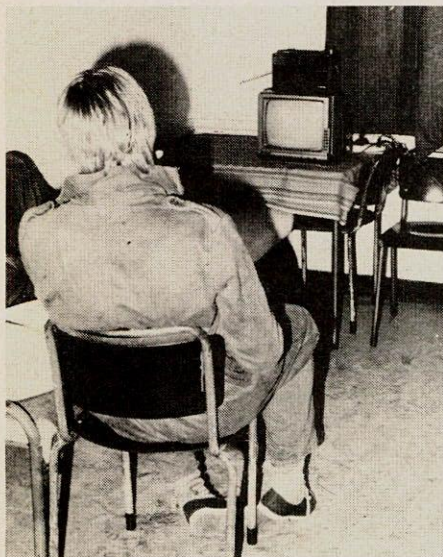

Foto: Rienk-Jan Huizenga

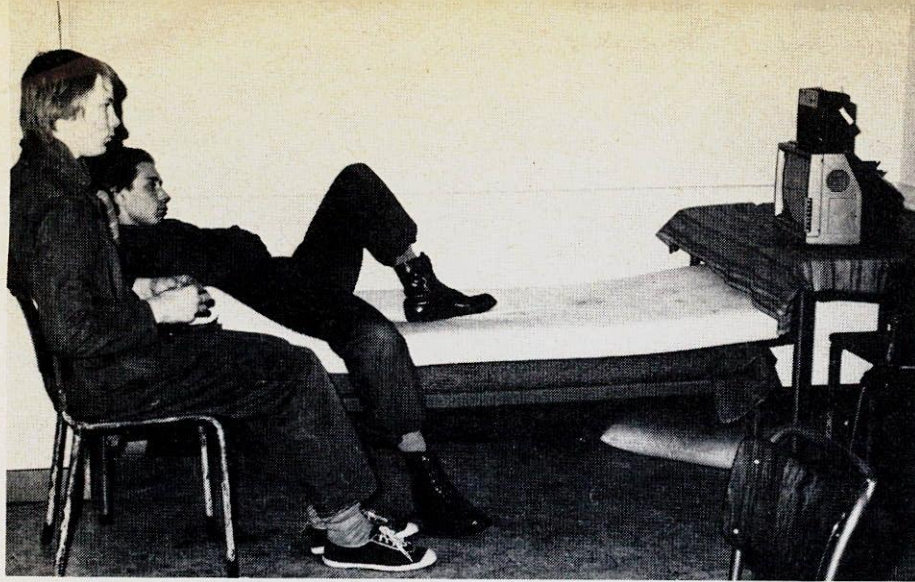

Foto: Rienk-Jan Huizinga

je de dienst vergeet, je ontvlucht het...

Paul: Dat hoeft helemaal niet. Ik heb al heel lang verkering. Vóór dienst zat ik bijna iedere dag bij mijn meisje, zelfs nog meer dan thuis. Dat doe ik nu in 't weekend ook. Dat is niet om de dienst te ontvluchten, dat is gewoon mijn normale patroon. Wel is het zo, omdat je er de hele week niet toe kunt komen, dat je wat gehaaster bent, er staat wat meer druk op. Dat is ook logisch.

Veel jongens zijn thuislappers. Zijn jullie daar een beetje jaloers op?

John: Ik ben er gewoon jaloers op, dat is zo. Heerlijk iedere avond naar huis, lekker thuis voor de TV liggen, slapen in je eigen bed enz. Wij Brabanders hebben reisverlof. Mogen vrijdags wat eerder weg of op maandag later terugkeren. Andere jongens die zeuren dan van drukkers of gematsten. Dat zijn dan vaak lui die wel iedere avond naar huis kunnen gaan.

Paul: Die schuiven om half zes thuis al aan tafel aan, terwijl wij nog in de rij voor de eetzaal staan.

Ralf: Met de oefening Pantserstorm moesten wij naar Roosendaal. Sommige lui waren daar al door gestressed, moesten ze helemaal van het noorden naar Brabant. Die hebben gewoon geen idee dat wij dat iedere week moeten reizen. Die afstand weerhoudt je er ook van op woensdag een keer naar huis te gaan. Je zou sowieso de donderdagmorgen ook al vrij moeten nemen, maar het kost je bovendien ook nog eens minstens zo'n 40 gulden reisgeld. Je kunt dus gewoon niet naar huis want je houdt geen vrije dagen meer over en je kunt het ook niet betalen. Zou je het wel doen, wat heb je dan? Enkele uren thuis. Nee, dat gaat gewoon niet.

André: Ik heb er niet zoveel last van op de kazerne te moeten zitten in de week. Ik woon niet zo verschrikkelijk ver weg, Twente. Er zijn er genoeg bij mij in de buurt die regelmatig tot iedere avond toe, naar huis gaan. Daar zie ik het nut niet van in. Ben je de hele dag achter je vorden gezeten door het kader, ben je 's avonds eindelijk vrij, dan moet je je ook nog weer haasten om thuis te komen. Ben je thuis dan moet je weer op tijd naar bed, want de andere morgen moet je weer vroeg op. Ik kan me niet voorstellen dat je dan tot rust komt. Ik

kan goed op mezelf staan, daarom doe ik dat ook niet. Anderen hebben misschien meer drang om bekenden te zien of gewoon thuis te zijn.

Je verlangt heel erg naar de vrijdag, dan ontstaat er iets van ik moet er wat van proberen te maken. Werkt het zo?

Ralf: Wanneer je er niets van gebakken hebt, voel je je heel rot. Je zit de hele week te wachten op het weekend, om lekker te gaan vrijbuiten. Je kunt uiteindelijk weer eens doen waar je zin in hebt, je hoeft nergens aan te denken. Als er dan iets gebeurt of iets anders waardoor het weekend niet zo best was, dan

„Ik probeer in het weekend gewoon door te gaan waar ik het vorige weekend ben gebleven en net te doen alsof er geen week tussen heeft gezeten.“

kom je op zondagavond terug met een gezicht waar het sjagrijn vanaf te lezen valt. Wanneer je ruzie hebt gemaakt moet je een hele week wachten om het weer bij te leggen. Dat drukt op je.

Johan: Toevallig heb ik afgelopen weekend niet zo'n aardig weekend gehad. Nu zit ik hier met ook nog een weekend Duitsland voor de boeg, dat betekent dat je twee weken niet thuis komt. Hoe laad je de accu nu op?

Ralf: In dat soort perioden geldt: het verstand op nul en de blik op oneindig. Heb je veel te doen, zoals in de opleiding, dan gaat de tijd tenminste nog een beetje snel. Is dat niet het geval dan duurt het ontzettend lang.

André: Je wilt van alles en nog wat doen, inhalen wat je in de week eigenlijk tekort komt. Ik heb misschien het voordeel dat ik vrij oppervlakkig ben in die dingen. Door de week heb ik een goeie uitlaatklep. Wanneer er niemand op de kamer is kan ik een muziekje opzetten, ga een uur op m'n bed liggen en de volgende dag kan ik er weer even fris tegenaan. Bij mij ligt niet zo'n grote druk op het weekend, valt wel mee. Ik probeer in het weekend gewoon door te gaan waar ik het vorig weekend ben gebleven en net te doen alsof er geen week tussen heeft gezeten. Uiteraard

moet je de eerste paar uur besteden aan bijpraten... Ach, misschien legt het toch wel meer druk op je dan je bewust bent... ik ervaar het echter niet zo.

Wat betekent de hele week van huis zijn voor je relatie(s)?

Ralf: Je probeert in het weekend heel lief en aardig voor je vriendin te zijn, omdat je in feite de dingen die je in de week mist in wilt halen. Ik heb het gevoel dat ik al die liefde die ik in de week zou willen geven in het weekend moet geven. Dat lukt het ene weekend beter dan het andere. Krijg je bijv. ruzie dan kun je niet zoveel weggeven, dus probeer je geen ruzie te krijgen.

Paul: Ik heb andere ervaringen. We hebben ook weleens woorden, maar nooit echt ruzie. Ik denk alleen wanneer je al te lief en aardig tegen elkaar bent, op het onnatuurlijke af, dat dat juist niet best is voor je relatie. Je loopt het risico dat je een sfeertje creëert waarin je niet meer jezelf bent. Dan ben je volgens mij fout bezig.

Wanneer je nu een rot weekend hebt gehad, praat je er dan op de kazerne met anderen over?

John: Weinig, daar vind je de mensen hier niet voor. Je kent ze onvoldoende goed om onbedreigd met ze te praten over je gevoelens.

Ralf: Voor mij zijn en blijven het toch twee verschillende werelden. Thuis praat ik niet over dingen die mij in de week zijn overkomen, omdat ze het niet begrijpen. Omgekeerd is het net zo. Hier praat ik niet over datgene wat mij in het weekend is gepasseerd. Wanneer het zo duidelijk op m'n gezicht staat af te lezen dat er iets is gebeurd, dan duid ik dat globaal aan, meer niet.

André: Ik kan wel heel serieus praten met mensen op de kazerne over wat er in dienst is voorgevallen, maar niet over het weekend. Gaat niet. Wat ook meespeelt is, dat je denkt dat die ander daar niets mee te maken heeft. Bovendien ben je bang dat ze je een zeur vinden, een mietje, dus houd je het maar voor je.

Dat betekent dat je er een hele week mee moet zitten?

John: Ja, daar komt het wel op neer. het is gewoon wachten tot er weer een weekend komt.

Wim Heij

slechts hoofdofficieren hebben 3-sterrenweekends

'The little drummer girl' virtuoos van constructie

't Is langzamerhand alom bekend dat de Britse schrijver John le Carré de nodige eisen stelt aan zijn lezers. De boeken die hij schrijft zijn doorgaans dikke pillen en wie zijn aandacht even laat verslappen is meteen de draad kwijt. Perfecte detectives, maar nog sterkere spionage-romans schrijft Le Carré. Zijn laatste, 'The little drummer girl', werd onmiddellijk een bestseller, ook in ons land waar hij onder de titel 'De lokvogel' nu al voor een aanbiedingsprijs in de winkels ligt. En inmiddels is deze roman, ruim twee jaar na de verschijningsdatum, ook al verfilmd.

De film, die evenals het boek 'The little drummer girl' heet, beschrijft de lotgevallen van een Britse actrice, die aanvankelijk heftige pro-Palestijnse sympathieën heeft, maar die aan het eind van het verhaal de Israëlische geheime politie op het spoor heeft gezet van een van de meest beruchte Palestijnse terroristen, die op nog geen meter van haar vandaan (na een liefdesnacht, verschrikkelijk in bed wordt doodgeschoten. Hoezeer terroristische acties vaak verweven zijn met het normaal schijnende leven van de betrokkenen, wordt al in de eerste paar minuten van de film duidelijk. Een aanvallig blond meisje belt aan bij het huis van een Israëlische man. Ze geeft een koffer af voor de daar in huis wonende vriendin. De man, die niets vermoedt, maakt nog een vriendelijk praatje met het meisje. De volgende seconde vliegt het huis volledig de lucht in. Wanneer je niet

voorbereid bent op een dergelijke gruwelijke openingszet, rol je van je stoel van schrik, maar ben je wel onmiddellijk in de juiste sfeer voor het vervolg van het verhaal.

Hoofdpersoon is, zoals gezegd, de actrice Charlie. Bijster begaafd is ze niet, maar wel enthousiast en aantrekkelijk. 'n Tikje geëxalteerd ook. In Engeland neemt men algemeen aan dat Vanessa Redgrave, die haar pro-Palestijnse sympathieën nooit onder stoelen of banken heeft gestoken, model heeft gestaan voor de figuur van Charlie. Charlie ziet op een avond een knappe man in de zaal zitten, wanneer ze op het toneel staat. Kort daarop krijgt ze een aanbieding om in Griekenland een reclamespot voor wijn te maken. Daar ontmoet ze de raadselachtige man opnieuw, en al snel raakt ze in zijn ban. Wanneer hij haar voorstelt met hem mee naar Athene te gaan, stemt ze toe

en vanaf dat moment heeft ze haar eigen leven absoluut niet meer in de hand. Want de man blijkt deel uit te maken van een groep Israëlische leden van de contra-spionage dienst die in Charlie een ideale lokvogel zien voor de beruchte terrorist Khalil, juist omdat ze zoveel van de Palestijnse zaak afweet. Eerst moet ze natuurlijk worden omgeturnd, en daarbij speelt de liefde die ze opvat voor de mooie Israëliër Joseph een sleutelrol.

In een paar woorden is niet te vertellen hoe zeldzaam knap de manier waarop Charlie het vijandelijke kamp wordt binnengeloodst, is geconstrueerd. Via een omweg door Duitsland komt ze terecht in een Palestijns kamp, waar ze een zware training krijgt. Ze leert feilloos met wapens omgaan, en maakt ook mee hoe hard en meedogenloos er met gevangenen wordt omgesprongen. Maar er is geen terug meer mogelijk: ze kent haar taak en ze gaat door. Wanneer het haar uiteindelijk gelukt is Khalil op te sporen, die tot haar grote verbazing ook al een bijzonder vriendelijke en aantrekkelijke man blijkt te zijn, heeft de Israëlische geheime dienst haar zin: de man wordt geliquideerd. Van Charlie is dan nog slechts een hoopje ellende over. Ze heeft een aantal maanden in een rusthuis nodig om weer een heel klein beetje mens te worden, maar dat lieve, wat ongenueanceerde warhoofd uit het begin van het verhaal is voor altijd dood en begraven. Dat beseft zij, en dat beseft ook Joseph, de man die haar er niet meer van kan overtuigen dat zijn gevoelens voor haar, ondanks het feit dat hij haar heeft ingezet als pion in een meedogenloos schaakspel, toch oprecht zijn.

Regisseur van deze film is George Roy Hill, de man die met films als 'Butch

Charlie (Diane Keaton) in gesprek met Kurtz (Klaus Kinski), hoofd van de Israëlische inlichtingendienst

film in 't kort

Les morfalous

Droevig en schandig dat een man als Jean-Paul Belmondo aan de lopende band films maakt die in geen verhouding staan tot de knappe rollen die hij aan het begin van zijn carrière speelde. Deze best betaalde acteur van Frankrijk heeft blijkbaar zijn ziel aan de duivel verkocht. Dat is opnieuw te zien in 'Les morfalous', waar tot mijn even grote verbijstering een regisseur als Henri Verneuil zijn energie in heeft gestoken. En om de ellende compleet te maken: de

Jean-Paul Belmondo in 'Les morfalous'

knappe zangeres Marie Laforet, voorheen ongenaakbaar en voornaam, speelt de rol van een ordinaire hoer en dat doet ze nog slecht ook. Ik kon mijn ogen niet geloven!

't Verhaaltje van 'Les morfalous' is even snel verteld als 't in elkaar gesmeten is: een groepje legionairs moet in 1943 een partij goudstaven in Tunesië ophalen, daarbij zwaar gehinderd door de Duit-

sers. Links en rechts vliegen de vrachtwagens de lucht in en vallen er doden, maar Belmondo blijft lachen, dames versieren en mensen op 't gezicht timmeren. Jammerlijk in alle opzichten.

A soldiers story

In diezelfde periode speelt zich de film 'A soldiers story' af: in een Amerikaans legerkamp in het zuiden van Amerika, Louisiana. Maar deze film is in alle opzichten de tegenpool van de vorige. Het draait hier om de moord op een zwarte sergeant, in een legerkamp waar uitsluitend zwarte soldaten zijn te vinden, en waar alleen de officieren blanken

Howard E. Rollins (l.) in 'A soldiers story'

zijn. Dan wordt er door de overheid uitgerekend een zwarte advocaat naar het kamp gezonden om de moord op te lossen. De spanningen zowel ten gevolge van de verhoudingen tussen blanken en zwarten, als ook tussen de zwarten onderling, maken deze film tot een ongelooflijke belevenis. Het gaat in dit verhaal, dat geheel in flashbacks wordt verteld, op den duur meer om de vraag waarom de sergeant werd vermoord dan om wie dat nu eigenlijk heeft gedaan. De schrijver, de neger Charles Fuller, kreeg voor het toneelstuk, dat aan zijn scenario ten grondslag ligt, de Pulitzerprijs. Regie was van Norman Jewison, die met 'De nacht van inspecteur Tibbs' een soortgelijke film maakte. Hoofdrollen worden gespeeld door o.m. Howard A. Rollins (Ragtime) en Adolph Caesar als respectievelijke de advocaat en het slachtoffer. Een Oscar-kandidaat, let maar op!

2010

Cassidy and te Sundance Kid' en 'The Sting' wereldnaam verwierf. Natuurlijk heeft hij de geschiedenis moeten indikken en daardoor zal de intrigue lang niet iedereen even duidelijk zijn. 't Lijkt me dan ook sterk aan te raden om na het zien van deze film alsnog het boek aan te schaffen.

De hoofdrol wordt gespeeld door Diane Keaton, een van mijn lievelings-actrices. Niet dat ik haar in deze film nu zo bijster goed gekozen vond, want ze is te oud en te intelligent voor de rol naar mijn smaak. Maar ze is professioneel genoeg om er toch vooral in de scènes van grote emotionele vertwijfeling, een aangrijpende creatie van te maken. Klaus Kinski speelt de rol van Kurtz, hoofd van de Israëlische inlichtingendienst. Yorgo Voyagis speelt de mysterieuze, knappe Joseph.

Leo van Opzeeland

mate commerciële film – over een ruimte-expeditie, die door een crew van zowel Russen als Amerikanen wordt ondernomen om het ruimteschip Discovery uit de film van Kubrick op te sporen – zal zich geen tweede vervelen. De voor de hand liggende zwart-wit tegenstellingen tussen Russen en Amerikanen zijn in de karaktertekening natuurlijk royaal voorhanden, maar dat neemt niet weg dat er heel aardig wordt geacteerd. De scène bijvoorbeeld waarin John Lithgow (Garp, Terms of endearment, The twilight zone) als onervaren astronaut zijn eerste wandeling in de ruimte maakt en onmiddellijk hevig begint te hyperventileren, is knap benauwend! Mooie, hallucinatie-achtige effecten plus een roerende relatie tussen een uitermate geavanceerde computer en de man die hem bedient, maken de film tot een heel redelijk stuk verstrooiing. Regie was van Peter Hyams, de Amerikaanse vluchtleder is een rol van Roy Scheider.

The river

De tweede film in de serie van drie boerendrama's waar ik de vorige maand melding van maakte, 'The river', is nu ook in ons land te zien, en al even de moeite waard als 'Places in the heart'. In deze film gaat het om een jong boerengezin dat aan een rivier woont. Om de zoveel tijd treedt die rivier buiten zijn oevers, maar de jonge boer is zo gehecht aan zijn geboortegrond, dat hij weigert te vertrekken. Zelfs als de overheid hem goed geld voor zijn farm biedt, omdat ze een dam wil aanleggen in dat gebied. Door geldgebrek ziet de man zich gedwongen tijdelijk in een fabriek te gaan werken. Te laat ontdekt hij dat ze worden ingezet om een staking te breken, en hij voelt zich diep ongelukkig. De zaak wordt extra gecompliceerd doordat de man die de overheid verte-

Sissy Spacek en Mel Gibson met hun 'zoon' Lewis in 'The river'

genwoordigt en dus belang heeft bij het bouwen van de dam, verliefd is op de jonge boerin. Maar, zoals dat een strijdbaar Amerikaans gezin past, samen staan ze sterk, ze vechten voor hun grond en hun idealen. Zeer nationalistisch allemaal, maar toch een prima produktie, waarin met ware heldenmoed wordt geacteerd door Sissy Spacek als de boerin en Mel Gibson als de jonge, koppige boer. Regie was van Mark Rydell.

L.v.O.

Bob Balaban, Roy Scheider en John Lithgow in '2010'

”Ik drink omdat

**m'n vrouw
me niet begrijpt**

m'n vrienden

me, me en kommen

**m'n baas
me wil ontslaan**

omdat ik drink."

Drank heeft nog nooit iemand geholpen. Stoppen met drinken wel.

Bel voor hulp en advies het Jellinek Centrum: 020-267626 of ga naar uw huisarts. Bel voor informatie: 020-248565. JELLINEK CENTRUM

Het harnas weer eens potdicht

Woensdag 23 januari 1985. De dag dat de Elfstedentocht zou worden gehouden. Maar het comité heeft goed gegokt. Het lijkt of het twee dagen warm water heeft geregend. De sneeuw is al weg en in Friesland schuiven de ijsbrekers de vaarten en kanalen open. Geen reden dus meer voor opwinding. 'Het leven herneemt z'n rechten'.

Niets bijzonders aan de hand dus. In een luie stoel en een prettig verwarmde omgeving lees ik m'n krantje.

Een keurig avondblad overigens: NRC/Handelsblad. Het nieuws staat er weer onafhankelijk en welingelicht in. Zoals zes dagen per week. Meer dan een consumptie-artikel is de krant vaak niet. Heel vlug wordt het nieuws, de reportage, de analyse opgenomen. Snel wordt de zaak weer vergeten.

Jonge radicalen in Zuid-Afrika zullen dominee/politicus Jesse Jackson kritisch ontvangen. Er blijkt bij de 1-2-3-show in het seizoen 1984/85 35,6 miljoen gulden te zijn opgehaald. Het pilgebruik bij vrouwen stijgt weer. Zelfs de vakbonden staan positief tegenover massa-ontslag bij de koekjesfabriek Verkade. Beroepswielrenners streven naar eigen pensioenregeling.

Tussen al dat nieuws en nog veel meer, berichten over het milieu, de natuur, onze leefomgeving. Verborgen vaak, ingebed tussen ander nieuws. Opvallend hoeveel keren onderwerpen als natuur en milieu terugkomen. Direct of indirect. Als zelfstandig onderwerp of terloops in ander verband genoemd. In nauwelijks een half uur passeren veel medebewoners van deze aardbol m'n weg. Een enigszins bonte verzameling op één dag in de krant bijeengebracht. De vrachtwagenchauffeur in de 14.000 km lange autorally Parijs-Dakar door de meest uitgestorven delen van Afrika. Elisabeth Henriëtte en Alexander-Paul, babies wier komst door dankbare en blijde ouders in de familieberichten worden aangekondigd. Treinreizigers die door alle tariefsverhogingen bij de NS weer in de auto zijn gekropen en zo hun bijdrage leveren aan de luchtvervuiling, de lawaaioverlast en het opmaken van grondstoffen. De chemicus die beweert dat het stoken in zogenaamde allesbranders helemaal niet zo goed is voor het milieu. De medewerkers van Greenpeace, die zich kennelijk niet door de Canadese regering in de luren laten leggen als die zegt dat de zeehondenjacht zal worden beperkt. De Amerikanen die hebben bedacht dat de as van gecremeerde mensen het best via een kunstmaan in de hemel kan worden gebracht. Een geheel nieuwe vorm van milieuvervuiling.

De krant lezen. Doen. Blijven doen. Iedere dag weer.

Wat mooi dat we van bijna alles gelijk weer afstand kunnen nemen. Dat we gewoon heel vrolijk ons kopje koffie drinken. Het harnas van onverschilligheid. Maar heel af en toe wordt er een gaatje in geschoten. En dan is het pijnlijk raak. Vandaag zit de zaak goed dicht. De wereld blijkt opnieuw levensgevaarlijk geschikt. Alexander-Paul, Elisabeth Henriëtte en al die andere kleintjes kan het nog lelijk opbreken. Maar het raakt me niet. Je zit midden in de wereld, levert een eigen bijdrage aan haar uitwassen. Maar je kunt je niet iedere dag schuldig voelen.

Woensdag: wat is er op de televisie? De NOS op Nederland 1: Nederland C, het culturele programma. De TROS op Nederland 2. Ik kies voor het laatste. Benny Hill, 's avonds laat. Kunnen we nog 'ns lachen.

Frits Maas

Greenpeace: Beperking jacht zeehonden stroopsmeerderij

Door een onzer redacteurs

AMSTERDAM, 23 jan. — "De verklaring van de Canadese regering om de jacht op zeehonden te beperken is gewoon een stunt om de invoerstop voor zeehondenvacht in Europa ingetrokken te krijgen". Dat is de felle reactie van de milieu-organisatie

Greenpeace is men in visserskringen nog steeds vóór de jacht, omdat de zeehonden volgens de visser een aanslag plegen op de stand," aldus de woordvoers. Greenpeace ijvert in de uitbreiding van de jacht op alle zeehonden.

Geboren:

ELISABETH HENRIËTTE
ARD en JET
DEN HEETEN-DE JONGE
Gerard en Emile
22 januari 1985
Meerweg 93
9752 JD Haren

Rotterdam, 23 janua.

Geboren:

ALEXANDER-PAUL
JOSJE VAN HESSEN
RALPH VAN HESSEN
Marie-Claire
Den Haag, 21 janua

Getrouwd

Dakar

piste getrokken over kleine bosspaden door een bosrijk gebied, betekende een lastig obstakel. De brede truck van De Rooy kon met geen mogelijkheid door de nauwe doorgangen. Honderden bomen omver rijdend in een laatste poging zijn tientonnen op de eerste plaats te houden, reikte hij niet verder dan een tweede plaats in het totaalklassement van de rally.

GRONINGEN, 23 jan. — Drs. Peter Okken heeft de oorlog verklaard aan allesbranders, een betrekkelijk nieuw soort kachels, die weliswaar niet op alles branden, maar wel een uitgebreid assortiment voedsel tot zich nemen, waaronder hout, steenkool, bruinkool (in briketten) en verpakkingsmateriaal. Deze kachels, die steeds meer in zwang raken, worden soms als milieuvriendelijk afgeschilderd. Volgens Okken, een milieuspecialist, is dat volstrekt ten onrechte.

Amerikanen gaan begraven in ruimte

Door SJOERD VAN DER WERF

ROTTERDAM, 23 jan. — In Amerika blijken vergevorderde plannen te bestaan om de as van gecremeerde mensen per kunstmaan in een hoge baan om de aarde te brengen.

de aan de electronica met andere satellieten gestationeerd. Space Service derhandelt.

De glans is van de olie af

Er is weer eens een conferentie achter de rug van de Organisatie van olie-exporterende landen, de Opec. Als we de berichten mogen geloven, had de bijeenkomst in Genève een moeizaam verloop. En geen wonder. De aardolieproducerende landen zitten met een heel groot probleem: de vraag naar aardolie is de laatste jaren steeds afgenomen. Ze houden olie over, de prijs zakt, hun inkomsten verminderen.

De Opec-landen (Algerije, Irak, Koeweit, Libië, Katar, Saoedi-Arabië, de Verenigde Arabische Emiraten, Ecuador, Gabon, Indonesië, Iran, Nigeria en Venezuela) hebben, juist ook in Nederland, eigenlijk geen goede naam.

Velen hier herinneren zich nog de auto-loze zondagen, in 1973, toen Nederland het doelwit was van een olieboycot – en bovendien de olieprijs in het algemeen bijna dagelijks steeg, van net twee dollar per vat tot rond de veertig dollar.

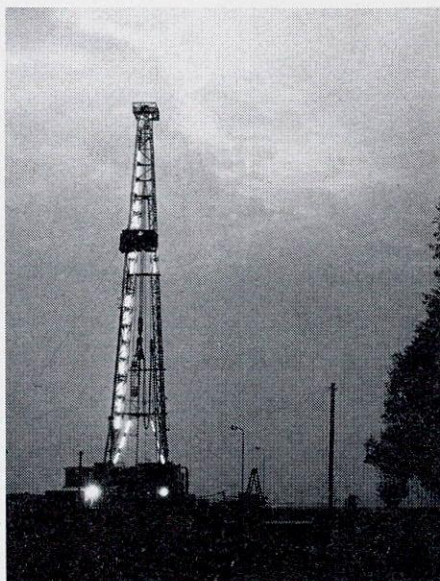
Op basis van de olieboycot en van de enorme prijsstijging, werd de Opec berucht. Hier hebben we, zo werd algemeen gedacht, te maken met een groep landen die naar believen de wereld-economie kan smeren of laten drooglopen. Een aardige gedachtegang, die het voordeel heeft dat hiermee de aandacht wordt afgeleid van de invloed die men, buiten de Opec, zelf op de economie kan hebben.

Opec-landen verzwakt

Niet vergeten moet worden, dat het aandeel van de Opec in de wereld-olieproductie zo kon groeien, omdat aanvankelijk de olieprijsen zo laag lagen en omdat met name de westerse landen hun eigen olievoorraden liever nog even bewaarden. Dat de Opec-landen op een gegeven moment van hun sterke positie op de wereldmarkt gebruik gingen maken om zelf ook eens echt iets aan hun delfstof te verdienen, kan alleen maar goed koopmanschap worden genoemd.

Maar hier hebben we dan ook de reden waarom de Opec vandaag de dag niet meer zo sterk staat als in 1973. Door de inkomsten uit olie te investeren in eigen land en in het buitenland zijn de Opec-landen verstrendeld geraakt in de wereld-economie.

Een van de duidelijkste voorbeelden hiervan is Nigeria, dat heel optimistisch dacht zijn grotendeels op landbouw berustende economie met behulp van de olie-inkomsten om te bouwen tot een industrie-economie. Dat is, zoals bekend, fout gegaan. Op grond van optimistische inkomstenverwachtingen leende Nigeria maar, en leende maar, en leende maar – zodat het nu zucht en

NAM-foto (Tangel)

kreunt onder de schulden. Want de inkomsten zijn uitgebleven, de olieproductie werd langzaam verminderd, de prijzen daalden en toen de prijzen daalden nam toch de vraag niet toe. En dan gaat het fout.

Nigeria is niet het enige Opec-land dat het zo is vergaan. En ook niet het enige olieproducerende land. Engeland, Noorwegen en Mexico hebben ook danig de schrik in de benen gekregen. Noorwegen kondigde vorig jaar zelfs een aanzienlijke prijsverlaging aan die, toen er van de andere olieproducerende landen blijkbaar teveel protesten kwamen, haastig werd ingetrokken. Noorwegen, zo heette het, verlaagde niet zijn prijzen, maar gaf wat korting. Tja.

Marktaandeel teruggelopen

In 1973 werd in de hele wereld per dag nog ruim 55 miljoen vaten olie geproduceerd, daarvan 31 miljoen door de Opec-landen, die dus 56% van de wereldproductie voor hun rekening namen. In 1983 werd in de hele wereld per dag 53 miljoen vaten olie geproduceerd, waarvan ruim 17 miljoen door Opec-landen, die dus nog maar net 33% voor hun rekening namen.

De conclusie die uit deze cijfers kan worden getrokken is, dat de Opec nooit de hele oliemarkt heeft beheerst, en juist vandaag de dag nog slechts een betrekkelijk klein deel van de markt bedient. Natuurlijk, dat deel is in feite groter dan het lijkt, omdat een aantal landen dat wel olie produceert, deze olie niet op de internationale markt brengt, maar allemaal zelf gebruikt (De Verenigde Staten bij voorbeeld, met hun 8,6 miljoen vaten per dag in 1983).

Maar wie zelf produceert voor zijn eigen behoefte, koopt ook niet bij een ander. En wie zelf niet of nauwelijks produceert, zoals Japan, Nederland, Frankrijk, de Bondsrepubliek, Italië, Spanje en Zuid-Afrika, kan momenteel tamelijk gemakkelijk en goedkoop aan olie komen. Overal zijn de voorraadtanks vol, waar mogelijk worden bronnen stilgelegd en slechts die landen die financieel enorm klem zitten, proberen toch hun productie op peil te houden, teneinde nog wat inkomsten te verwerven. Mexico en Venezuela zijn daar voorbeelden van.

Doffe glans

Zo blijkt dus, dat de Opec momenteel nog wel veel aandacht krijgt, maar dat het niet meer de machtige organisatie is die ons in 1973 de gordijnen deed sluiten. Natuurlijk, een conferentie van de Opec trekt nog altijd onze aandacht, zeker als ze in Genève wordt gehouden, bijna bij ons op de stoep. Want iets imponerends blijven de Opec-landen toch houden, met hun ministers die in privé-vliegtuigen komen aangevlogen, hun intrek nemen in hotelsuites die duizenden guldens per dag kosten en met het geld dat ze in beter tijden verdienden menig bedrijf buiten de Opec-landen in handen kregen. Maar de echte glans is er een beetje af, de olie ruikt iets minder sterk naar geld dan tien jaar geleden.

Jan Stoot

De zaak Hogerhuis

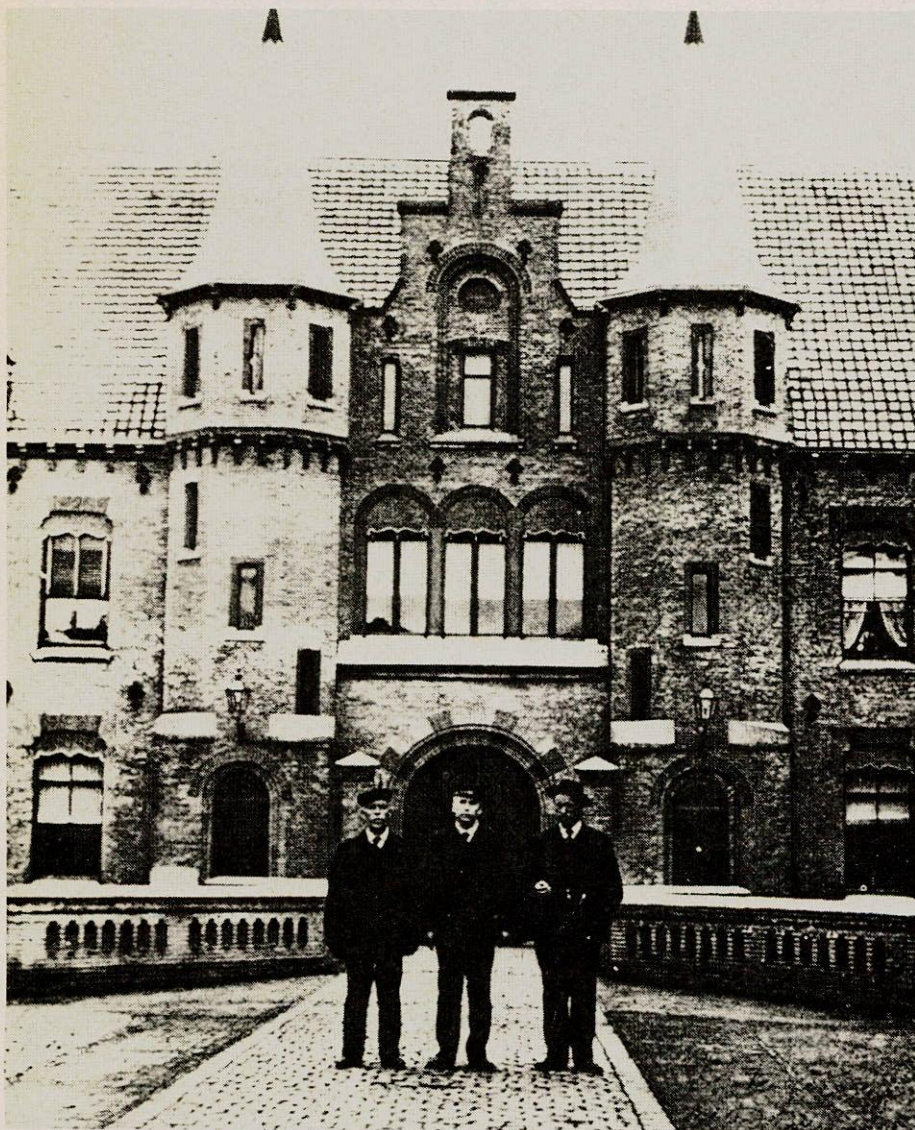
Een rechtzaak vol leugen en bedrog

Waarschijnlijk heeft nooit in Nederland een rechtzaak zoveel beroering gewekt als die tegen de gebroeders Hogerhuis in 1896. Voor de rechtzaak begon bestond er al veel twijfel aan hun schuld. Tijdens de behandeling van de zaak veranderde die twijfel voor steeds meer mensen in een absolute zekerheid dat de drie broers Keimpe, Wybren en Marten Hogerhuis onschuldig waren.

De veroordelingen (zes, elf en twaalf jaar gevangenisstraf) kwamen als een schok. Voor velen was het een uitgemaakte zaak dat de gebroeders Hogerhuis slachtoffer waren geworden van een verblinde klassejustitie.

Overall in het land werden, tijdens en na de rechtzaak, Hogerhuiscomités opgericht, protestbijeenkomsten belegd en betogingen georganiseerd. In de Tweede Kamer stelt Troelstra de zaak Hogerhuis aan de orde. De leider van de

Sociaal-Democratische Arbeiderspartij voerspelt een volksbeweging „waarbij anarchist en sociaal-democraat, radicaal en katholiek, revolutionair en anti-revolutionair arm in arm gaan opmarcheren tegen de Nederlandse Bastille

De gebroeders Hogerhuis voor de Bijzondere Strafgereguleerder in Leeuwarden

onder de leuze: Voor Waarheid en Recht!”

Wie waren de drie broers Hogerhuis en waarom bracht hun veroordeling rond de eeuwwisseling grote delen van de Nederlandse bevolking in rep en roer?

Achtergrond

Op het eind van de vorige eeuw beheersten soldaten en marechaussees veelvuldig het straatbeeld in de Friese dorpen en steden. De militairen waren te hulp geroepen door de autoriteiten die bang waren geworden voor de onrust onder de arbeiders.

Veel mensen in Friesland hadden zich in betrekkelijk korte tijd bekeerd tot het socialisme en waren niet van plan de geweldige armoede nog langer te pikken. (Ter illustratie: bijna 85% van de door het rijk verstrekte subsidie voor armenzorg ging in die tijd naar Friesland). Doodsbenauwd waren de gezagsdragers voor de nieuwe leer van de arbeiders, het socialisme. Dat nam alleen maar toe naarmate de klassenstrijd in die dagen steeds scherper vormen aannam. Reden waarom soms de helft van het hele Nederlandse leger in het noorden van het land was gestationeerd.

Veel soldaten, afkomstig uit de arbeidersklasse, werden door de autoriteiten niet altijd even betrouwbaar bevonden. De burgemeester van Leeuwarden durfde zelfs een deel van zijn schutters „geene wapenen in handen te geven, daar zij dan al spoedig, naar een niet gewenste zijde, misschien wel tegen hunne chefs zullen keeren”.

In Beetgum bij Leeuwarden was in die jaren negentig van de vorige eeuw een actieve socialistische beweging waarin Keimpe, de oudste van de drie broers Hogerhuis, een belangrijke rol speelde. Deze achtergrond, zo zal blijken, speelde een belangrijke rol bij de rechtzaak tegen de gebroeders Hogerhuis.

Inbraak met geweldpleging

Op Sinterklaasavond 1895 vond de inbraak plaats die Nederland meer dan tien jaar bezig zou blijven houden.

Even voor half twaalf drongen twee gemaskerde mannen in Britsum, bij Beetgum, de boerderij van Gatzte Haitsma binnen. „Het is me om je geld te doen”, schreeuwde één van de inbrekers tegen de wakker geworden Haitsma. Deze Haitsma had net een erfenis gekregen en hij had daarom aan drie mannen gevraagd, bij toerbeurt, zijn huis te willen bewaken. Eén van die drie was Wybren Hogerhuis, huisvriend van Haitsma en vrijer van zijn 21-jarige inwonende huishoudster Ymkje Jansma. Die bewuste avond paste een ander op nl. de broer van Ymkje, Sieds Jansma.

Bij de vechtpartij, die na het binnendringen ontstond, werd Sieds Jansma in de buik geschoten. Ook Ymkje raakte gewond. Ze probeerde door de voordeur hulp te halen maar stuitte op een derde gemaskerde man die juist trachtte ook binnen te dringen. Haitsma en Ymkje wisten dit echter te beletten. Ondertus-

Waarom dit artikel?

In 1884 werd de joodse kapitein in het Franse leger, Alfred Dreyfus, door een krijgsraad schuldig bevonden aan hoogverraad; vervolgens gedegradeerd en levenslang verbannen naar Duivelseiland (voor de kust van Frans-Guyana). Onder druk van de politieke opinie en een dreigende burgeroorlog verleende de Franse president in 1899 Dreyfus, na jaren onschuldig te hebben vastgezeten, gratie. Pas in 1906 volgde algeheel eerderestel.

Bijna tegelijkertijd beleefde Nederland ook een zaak, die toen en daarna veelvuldig vergeleken is met de 'Dreyfus-affaire', n.l. 'de zaak Hogerhuis'. Wanneer iemand zich wil verdiepen in de problematiek van schuld en verraad dan zijn er beslist actuele aanleidingen dan de verjaarde Hogerhuis-zaak. Waarom dan toch dit artikel? Omdat de zaak Hogerhuis nog steeds een uitstekend voorbeeld is van een mentaliteit, die de heiligheid van prestige, tradities en gevestigde instellingen boven de waarde van de mens stelt. Daarom is de zaak Hogerhuis niet alleen een verbijsterend, maar ook een niet-tijdgebonden verhaal. Het onlangs verschenen boek 'De zaak Hogerhuis' van Sleurink en Frieswijk bewijst dit nog weer eens. Het zal ook zonder twijfel niet het laatste boek zijn over deze gebeurtenis, want daarvoor heeft niet de 'zaak' maar de 'problematiek', helaas nog steeds, teveel actualiteitswaarde.

sen had Sieds Jansma de gewapende man weten te overmeesteren en deze door het raam naar buiten gewerkt. De drie onbekenden, waarvan er één aan de hand gewond was geraakt, sloegen op de vlucht, maar hadden in het strijdgewoel geen kans gezien hun 'dievenlantaarn' mee te nemen.

Vonnissen

De gebroeders Hogerhuis worden terstond door de politie als mogelijke verdachten gezien.

Waarom? De inbrekers moeten wel bekenden geweest zijn en met name Wybren was goed op de hoogte van het reilen en zeilen op de boerderij van Haitsma. Hij was immers één van de drie door Haitsma gevraagde 'bewakers' en had bovendien omgang met zijn huishoudster. Daar komt nog bij dat de broers er vaak met z'n drieën op uit trokken en twee van de drie niet over een sterk alibi beschikten. Tenslotte kon nog worden aangevoerd dat ze overtuigde socialistischen waren en dus weinig betrouwbaar.

Haitsma en zijn huishoudster noch Sieds Jansma waren in staat de politie een deugdelijk signalement van de inbrekers te verschaffen. Ook de speurtocht naar de herkomst van de 'dievenlantaarn' levert niets op. Ondanks het ontbreken van ieder spoor wees de kommissaris van politie te Leeuwarden, A. P. Heg, al snel de drie broers Hogerhuis als de daders aan. Op 31 de-

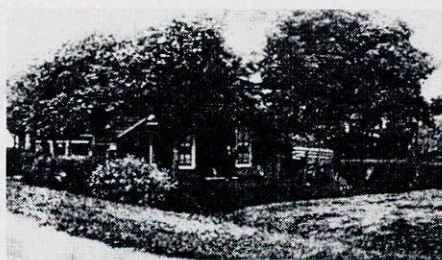
cember 1895 werden door een politiemacht van veertien agenten Keimpe, Wybren en Marten Hogerhuis gearresteerd en lopend naar Leeuwarden opgebracht. Na een geheim vooronderzoek van vijf maanden worden de broers door de rechtbank in Leeuwarden veroordeeld. De straffen zijn zwaar: zes, elf en twaalf jaar.

Schuldig of onschuldig

„Schuldig? Och kom! Neen, wie dat gelooft, die kent de Hogerhuizen niet. Beste kerels, kan ik je zeggen. Alles hadden ze voor een ander over. Ze zouden hun eigen werk neerleggen om een ander te helpen”, aldus een van de inwoners van Beetgum in het 'Nieuw Advertentieblad'.

Een aantal mensen in socialistische kringen **geloven** niet alleen in de onschuld van de gebroeders Hogerhuis maar **weten** het ook, zij hebben kennis van de ware toedracht. Voor hen betekent echter bevrijding van de broers Hogerhuis tegelijkertijd verraad aan drie andere kameraden. Daar komt nog bij dat socialisten geen gemene zaak behoren te maken met de door hen gehate klassejustitie. Spreken is een moeilijke zaak, zwijgen evenzeer.

Dit dilemma verdeelt socialistisch Beetgum en weldra heel progressief Nederland. Na lang aarzelen stapt Griet Kijlstra uit Harlingen naar de justitie en vertelt dat de, bij de inbraak achtergelaten, 'dievenlantaarn' afkomstig is van haar man en dat deze, en een aantal anderen, van het fijne van de zaak alles afweet. Haar man, de in die tijd bekende socialistische propagandist

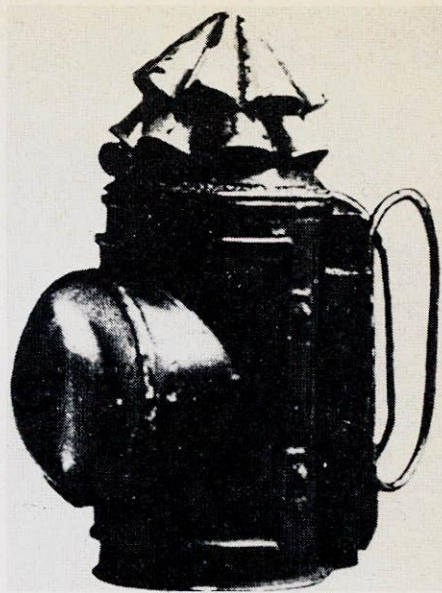
De boerderij van Haitsma in Britsum

Tjeerd Stienstra, is inmiddels naar de Verenigde Staten geëmigreerd.

Klopt van geen kant

Politie en justitie doen echter niets. Zelfs niet als Tjeerd Stienstra, bijna een jaar na de inbraak, vanuit de VS een beëdigde verklaring naar het ministerie van justitie in Den Haag stuurt en verklaart dat hij bereid is als getuige over te komen. Hij vertelt dat hij de bewuste lantaarn aan iemand had uitgeleend. Deze man heeft hem, Tjeerd Stienstra, verteld dat hij de inbraak heeft gepleegd met twee anderen. Sterker nog, in zijn door een 'public notary' opgestelde verklaring, noemt hij de drie werkelijke daders: Paulus van Dijk, Allard Dijksta en (de aan zijn hand gewonde) Sybolt Alberda.

Begin maart 1897 beschikt de officier van justitie in Leeuwarden, mr. Gerard

Het bewuste 'dievenlantaarn'

J.P. graaf Schimmelpenninck, maar liefst over vijf getuigen die onder ede willen verklaren dat Paulus, Allard en Sybolt de echte schuldigen zijn. Steeds duidelijker wordt dat de hoofdgetuigen bij het proces zijn bewerkt en dat hun verklaringen tegenstrijdig en ongeloofwaardig zijn.

Geert Hoitinga, die op de avond van de inbraak met Marten Hogerhuis op 'muddejaacht' (bunzingjacht) was, onthult dat de kommissaris van politie hem een baantje heeft beloofd als hij tegen de Hogerhuizen wilde getuigen (een jaar later zou Geert, met Berend van de Ploeg en Daam Bakker, wegens belediging van Allard Dijkstra 'inbreker te Britsum', tegen een maand gevangenisstraf oplopen).

Ondanks alle onthullingen wordt het, inmiddels door de minister gelaste, hernieuwde onderzoek afgesloten met een vasthouden aan de schuld van de drie broers Hogerhuis. Schimmelpenninck beschouwt de nieuwe getuigenverklaringen als 'verdachtmakingen om de justitie op een dwaalspoor te brengen'. Een complot dus. Deze onzin gaat zelfs de minister van justitie, Cort van der Linden, te ver en op het ministerie wordt deze complot-theorie uit de beschikking geschrapt. De gebroeders Hogerhuis blijven echter wel vastzitten.

Protestbeweging

De rechtsgang, de verbijsterende straffen en de stroom onthullingen brengen snel een protestbeweging op gang. In december 1897 wordt de Tweede Kamer een petitie aangeboden. Overal in het land vinden massaal bezochte protestbijeenkomsten plaats. In Amsterdam wordt een 'Landelijk Komitee tot in vrijheidstelling der Gebr. Hogerhuis' opgericht dat de akties tracht te coördineren. Brochures zien het licht, pamfletten worden verspreid. De affaire Hogerhuis is een landelijk zaak geworden. In de zomer van 1899 lopen zeventienhonderd Zeeuwen in een demonstratieve tocht van Vlissingen naar Middelburg. Troelstra blijft, zonder ophouden, aan- ▶

In elk leger hetzelfde liedje

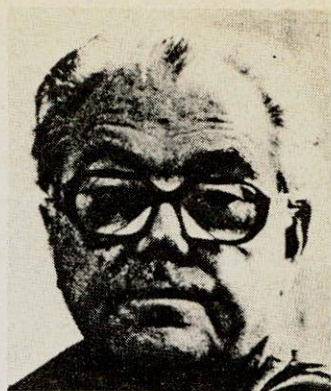
„Als ik niet wil hoeft ik me niets te herinneren“

„Als ik niet wil hoeft ik me niets te herinneren“, zegt Max Frisch in zijn 'Dienstboekje'. Waarom niet? Omdat Max Frisch, nu 74 jaar, toen evenmin graag soldaat was als de meeste dienstplichtigen van nu. Maar bij het zien van een voorbijtrekkende colonne blijken herinneringen aan zijn eigen diensttijd (kanonnier in het Zwitserse leger tussen 1939 en 1943) niet te kunnen worden verdrongen. Ook blijken ervaringen met de dienst niet tegelijk met het uniform te kunnen worden ingeleverd. En zeker niet als deze ervaringen worden geplaatst tegenover dertig jaar nieuwe ervaringen, nieuwe kennis en een beter inzicht. Daardoor komt zijn diensttijd op een andere manier bovendrijven. Wat hem bij het terugdraaien van de film vooral verbaast, is hoeveel je dan kan meemaken zonder het te zien.

Niet alleen blijken herinneringen niet meer te kunnen worden verdrongen, maar hij voelt zich zelfs verplicht ze bekend te stellen. En dat doet hij in zijn in 1974 uitgekomen 'Dienstboekje'. Waarom?

De reden laat ik hem liever zelf vertellen:

„Getuigen sterven langzaam uit. Waarom denk ik er met tegenzin aan terug? Ik zie het: ik was nogal laf;

ik wilde niet zien wat dag in dag uit te zien was.“

Zien en weten

En wat er was te zien en behoorde te worden geweten, had niet op de eerste plaats te maken met de bijzondere wijze van disciplineren, van verhoudingen en tradities binnen een krijgsmacht van een neutraal land omgeven door oorlog. Ik wed, dat wat dat betreft iedere Nederlandse dienstplichtige van nu, die dit boekje leest, op elke bladzijde parallellen weet te trekken met zijn eigen situatie, ook al lijken de verschillen in vorm soms groot.

▶ dacht vragen voor de zaak-Hogerhuis: „Wij zullen schrijven in couranten, wij zullen protesteren, demonstreren, agiteren. Het moet zover komen dat ieder kind in Nederland zal weten, welke misdaad aan de broers is gepleegd“. Voortdurend zoekt hij naar wegen om de zaak opnieuw voor de rechter te krijgen. Wanneer ook een aanklacht wegens meened tegen hoofdgetuige Gatz Haitsma door – alweer – Schimmelpenninck wordt afgewezen grijpt Troelstra naar het laatste middel. Tijdens een openbare bijeenkomst in Leeuwarden pakt hij de officier van justitie mr. Schimmelpenninck keihard aan: „Ik ontken de goede trouw van de Officier te Leeuwarden, ik beschuldig hem van bedrog en leugen, waarvan hij willens en wetens zich bediend heeft, om de onschuldige broers in de kerker te houden. Zijn argumenten waren vuile argumenten“. De minister gelast de vervolging van Troelstra. In eerste instantie wordt hij vrijgesproken, maar in hoger beroep wordt hij door het Haagse gerechtshof tot een maand gevangenisstraf veroordeeld.

Geen eerherstel

Terwijl de protesten maar door blijven gaan, zitten de broers Hogerhuis in de Bijzondere Strafgedangenis (bijgenaamd 'Hotel de houten lepel') in Leeuwarden hun straf uit. De omstandigheden zijn beroerd. Vanwege het huwelijk van koningin Wilhelmina, op 7 februari 1901, krijgen ze ieder drie jaar strafvermindering hetgeen betekent dat Keimpe op die datum vrij komt. Marten die erg leed onder het verblijf in de gevan-

genis komt een jaar later vrij, twee jaar voor zijn straftijd verstreken zou zijn. Wybren zit de gehele straf uit; hij is trots en weigert voor zijn kwelgeesten in het stof te bijten. Hij wenst geen gratie te vragen.

Op 28 september 1905 verlaat tenslotte ook hij, vergrijsd maar ongebroken, tussen een haag van vrienden en geestverwanten door, de Leeuwarder gevangenis. Hij zegt alles te zullen doen om eerherstel te krijgen. Maar daarvan zal het nooit komen.

Algemeen is de opvatting dat de zaak Hogerhuis minstens een gerechtelijke dwaling is geweest. Sommigen gaan verder en spreken niet van een dwaling, maar van een misdaad. Onweerlegbaar is dat deze zaak uitgroeide tot een belangrijk strijdpunt van de arbeidersbeweging. Tegelijkertijd werd ze

Tekening van Theo van Hooijtema

door de machthebbers ervaren als een aanval op de bestaande orde. Het aan de kaak stellen van onrechtmatigheden in de rechtsgang werd ervaren, en niet ten onrechte, als een frontale aanval op de rechtspraak zowel als op de rechtsorde.

Gerechtigheid voor de gebroeders Hogerhuis zou een ondermijning betekend hebben van de fundamenteën van de gevestigde orde. Daarom wist justitie van geen wijken en groeide de zaak Hogerhuis uit tot een Nederlandse Dreyfus-affaire.

Wim Heij

Voor bovenstaand artikel werden diverse krante- en tijdschriftenartikelen geraadpleegd, alsmede o.a. de Gedenkschriften van P. J. Troelstra en vooral het zojuist verschenen boek 'De Zaak Hogerhuis' van H. Sleurink en J. Frieswijk (Friese Pers Boekerij bv. te Leeuwarden. Prijs f 29,90).

Wat men had kunnen weten als men de beschikbare informatie vrijelijk tot zich had toegelaten, en waar men recht op had te weten wat door censuur en selectieve voorlichting voor het oog verborgen werd gehouden, heeft te maken met het Zwitserland zoals het was in vergelijking tot het beeld dat men er van had: een neutraal maar vooral rechtgeaard land; dat de vijand buiten de deur zou kunnen houden alleen al door de bereidheid daartoe te tonen. Daar geloofde – tegen beter weten – iedereen in.

Het heeft dus te maken met hetgeen bij stukjes en beetjes bekend en zichtbaar werd. Frisch: „de bereidheid tot verraad binnen die groepen in de samenleving, die het over verantwoordelijkheidsbesef hebben, nu evenzeer als toen.”

Met de ontdekking, dat er in de bondsraad, tussen ministers, industriëlen, bankiers en hoge militairen er menig een was met een milde houding jegens of soms zelfs bewondering voor het Duitse militarisme en voor de eerste triomfen van Hitler.

Met de schaamte bij de ontdekking, dat in strijd met de neutraliteit de wapenhandel met Duitsland gewoon doorging (hetgeen in die dagen het lopend grapje opleverde: „zes dagen in de week werken de Zwitsers voor Hitler, op zondag bidden ze voor de overwinning van de geallieerden”).

Wat men zeker ook kon weten was het feit, dat de krijgsmacht in handen was 'van de bezitters van het vaderland'. Want wie werden er kolonel, majoor en kapitein? De bankier, zijn procuratiethouder, de eigenaar van enige hotels, de makelaar in onroerend goed, de docent aan een hogeschool of de uitgever van een krant. Hun zoons voorlopig als luitenant. „Maar”, zegt Max Frisch, „ik wist wel, dat sommige lieden beslist geen majoor of kolonel kunnen worden in ons leger.”

En wie werd soldaat? De kleine burgerman! Frisch: „de militaire dienst heeft de kleine burgerman nodig; die is kwetsbaar en te intimideren, en eerzuchtig genoeg om tot de klasse van de goedgebouwde burgers te willen worden gerekend.”

Wat men zeker had kunnen weten was de soms schandalige houding van de overheid jegens de joodse vluchtelingen door regels te stellen die – en dat was haar grootste zorg – niet het misnoegen van Hitler zouden oproepen; onderwijl een meer dan tolerante houding tonend t.o.v. Edda Ciano, de dochter van Mussolini en de Italiaanse fascist graaf Volpi.

Blinde gehoorzaamheid

De behoefte zijn dienstherinneringen op te schrijven moet zeker ook gevonden worden in de gene, zich als academicus – tezamen met anderen – te hebben laten opleiden tot, zoals Frisch het beschrijft: „een stelletje volgzaam mannen, ook aan het geschut een groep mannen in een toestand van afge-

stomptheid; gehoorzaamheid zonder interesse, het kanon als rekwisiet bij het drillen.”

Een blinde gehoorzaamheid, gemakkelijker aangeleerd dan men zou verwachten. Op de eerste plaats door de gewilligheid als gevolg van het inzicht, dat groepen betrekkelijk weinig kunnen uitrichten als er niet door rationele bevelvoering leiding aan kan worden gegeven. Maar vooral ook, omdat de meeste soldaten er al als burger aan gewend waren te doen wat van hen werd gevraagd: metselaars, lassers, betonvlechters, elektriciens, draaiers, monteurs, enzovoorts. En vervolgens natuurlijk de techniek van de voortdurende herhaling van de drill: looppas, liggen, looppas, liggen enzovoorts. Frisch: „een half uur is al genoeg om

nergens meer aan te denken. Het ging zelfs gepaard met een soort genot, je bestond niet echt meer.”

Dan was er het ontbreken van communicatie over wezenlijke zaken, zowel tussen manschappen en officieren als tussen manschappen onderling. Zo trad in de plaats van de vraag naar verantwoording de pseudo-vanzelfsprekendheid van dat wat was; op het ridikule af. Frisch: „al was de broek iets geler dan het hemd of omgekeerd, dat maakte niets uit, als de muts maar niet scheef stond.” Dat bleek belangrijker dan het stellen en beantwoorden van de vraag: „hoe neutraal zijn we feitelijk?”

Het eerste en voornaamste dat in zo'n situatie zich in het gevoel van de dienstplichtige verankert, is volgens Frisch: „de zorg, dat je niet geregistreerd wordt in zo'n brein dat bevelen kan verzinnen” en „Niet opvallen, er altijd voor zorgen dat ze je voor een ander kunnen aanzien.” Het militaire principe 'de groep is belangrijker dan het individu' deed de

rest; het werd gevoeld in het bevel 'allemaal de veldmuts op of niemand' en of de één het heet had en de ander koud was onbelangrijk.

Discipline

Als een hoge waarde werd dit als 'discipline' voorgehouden: maar Frisch prikt het misbruik van dit woord genadeloos door: „Discipline komt voort uit het besef, dat je over jezelf beschikt, niet uit het besef, dat er over je beschikt wordt. In de militaire dienst wordt discipline met gehoorzaamheid verwisseld. Discipline wil zeggen, dat men vanuit diepere wensen iets van zichzelf eist. Dat doet de muilezel niet. Dat doet de kanonnier niet, die van reveille tot taptoe onmondig wordt verklaard.”

Heerlijke ervaring in dienst: wanneer een opdracht – vanwege de afstand – niet in een dag kon worden afgemaakt en men dus, alleen, in het hooi van een verlaten schuur moest overnachten: „Dienst zonder ontkenning van de persoonlijkheid”.

Of, als hij tijdens een oefening in een boerderij alleen bij het vuur zijn sokken mocht drogen: „een uur lang onbereikbaar voor bevelen; gelukzaligheid, die je alleen maar in dienst meemaakte.”

Voornaamste herinnering aan de dienst (later corrigeert hij zichzelf als hij zich de corruptie herinnert): „een herinnering aan leegte. Ik ga nu poepen. Je zei: ik moet zeiken. Je zei: nou heb ik kunnen poepen. Dat was wat we elkaar te vertellen hadden.”

En toch ergert het hem als buitenlanders over het Zwitserse leger oordelen; want ondanks alles is Zwitserland voor hem meer dan een jodelende herder en beslist meer dan een corrupte bankier: „Ik ben hier geboren en nergens anders. Het groeiend besef erbij te horen, een kritisch besef, dat die saamhorigheid beslist niet ongedaan maakt.”

'Dienstboekje' is een boekje dat gelezen moet worden; vooral door academici, die net zoals Max Frisch als dienstplichtig soldaat de kans krijgen de maatschappij eens van beneden naar boven te zien.

En wat mij betreft, ik kan me niet ontdoen van de rustverstorende vraag: hoeveel van wat er nú gebeurt ontgaat ons of willen we niet weten?

Wil Gerards

'Dienstboekje' door Max Frisch werd uitgegeven Meulenhoff te Amsterdam. Prijs f 22,50.

wat jij doet moet je zelf weten
– maar het houdt ons wel bezig

Arbeidsduurverkorting

Voor veel jongeren die in dienst zitten is werkloosheid een begrip. Verschillenden hebben voor hun diensttijd ervaren hoe het is niet aan de slag te kunnen. 'Geen ervaring en het nog in dienst moeten', zijn voor werkgevers redenen iemand niet aan te nemen. Voor een aantal mensen ligt hier ook de reden vervroegd in dienst te willen.

Eenmaal in dienst gaan ze behoren tot de groep die in onzekerheid leeft over 'een baan voor de toekomst'.

Werkloos worden en werkloosheid zijn dan ook nogal eens onderwerp van gesprek.

Kreten als: 'als je wilt werken is er altijd werk', vinden (gelukkig) weinig ahang meer. Bijna iedereen is het er over eens dat de werkloosheid een onaantoonbare grootte heeft aangenomen. Politici, werkgevers en vakbeweging, ze zijn het er allemaal over eens dat er geen verdere stijging van het werklozen-aantal mag komen. Dat het verminderen daarvan dringend gewenst is.

Dé oplossing om te komen tot vermindering van het aantal werklozen lijkt op dit moment de arbeidsduurverkorting.

Waarom nu?

In de eerste helft van de jaren zeventig begon de werkloosheid een grote vorm aan te nemen.

Oorzaken hiervoor waren met name de internationale ontwikkelingen op economisch gebied. Door die verslechterde economische situatie waren bedrijven genoodzaakt te sluiten. Sommige bedrijfstakken verdwenen totaal naar het buitenland. De werkgelegenheid nam af. Diezelfde economische situatie had tot gevolg dat er geen nieuwe bedrijven of industrieën bijkwamen, waardoor nieuwe werkgelegenheid achterwege bleef.

De meest voor de hand liggende oplossing voor het werkloosheidsprobleem zou dan ook het zorgen voor een algemeen economisch herstel zijn. Waardoor vraag en aanbod weer op elkaar afgestemd raken. Het blijkt echter dat dat niet zo simpel is en niet zo snel gaat.

Men gaat nu op zoek naar alternatieve oplossingen, zoals bijv. de herverdeling van arbeid, zodat iedereen die wil werken zoveel mogelijk in de gelegenheid wordt gesteld dat te doen.

Nu is het in onze samenleving een vanzelfsprekende zaak dat werkenden zich solidair tonen met werklozen.

Dit komt met name tot uiting in het 'financiële offer' dat werkenden brengen ten behoeve van de uitkeringen. De solidariteit die nu aan de werkenden wordt gevraagd gaat verder. De vraag is nu of werkenden bereid zijn een gedeelte van hun arbeidsuren aan werklozen af te staan. Een arbeidsduurverkorting voor de werkenden ten behoeve van de werkzoekenden, ten koste van een stuk inkomen.

Vormen van arbeidsduur

Dat verkorten van de arbeidsduur kan overigens op verschillende manieren. We noemen er een aantal.

Overwerk

Voordat het verkorten van de normale arbeidsduur aan de orde is, zou kunnen worden gekeken naar het regelmatig terugkerende overwerk in bepaalde bedrijfstakken. Hoeveel extra arbeidsplaatsen zou dit opleveren? Of zou het juist bedrijfsjes die zich op deze manier bedruipen dwingen tot sluiting? Zelfs nu de economische situatie wat beter lijkt te worden is het de vraag of het belemmeren van overwerk een belangrijke bijdrage kan leveren aan het oplossen van de werkloosheid.

Verlenging van de leerplicht

Het aantal werklozen zou dalen als de leerplicht tot 18 jaar wordt verlengd, wordt door sommigen gesteld. De groep 15- tot 18-jarigen, die nu ook op de arbeidsmarkt een baan zoekt, verdwijnt dan. Ook kunnen ze betere opleidingen krijgen en maken daardoor meer kans op werk.

Bij deze oplossing van de werkloosheid moet zeker worden betrokken of het onderwijskundig haalbaar is en daarnaast dat een verlenging van leerplicht zal leiden tot verhoging van overheidsuitgaven. De problemen lijken dan verlegd te worden. En het blijft maar de vraag of er door een betere opleiding meer kans op werk is.

Vervroegde uittreding

Bij vervroegde uittreding kunnen mensen geheel vrijwillig, voor het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd,

ophouden met werken. Mensen die hiervan gebruik maken krijgen tot hun vijfenzestigste jaar een groot deel (bijv. 70 of 80%) van hun loon doorbetaald. In sommige bedrijfstakken kan men al gebruik maken van deze regeling.

Betaald educatief verlof

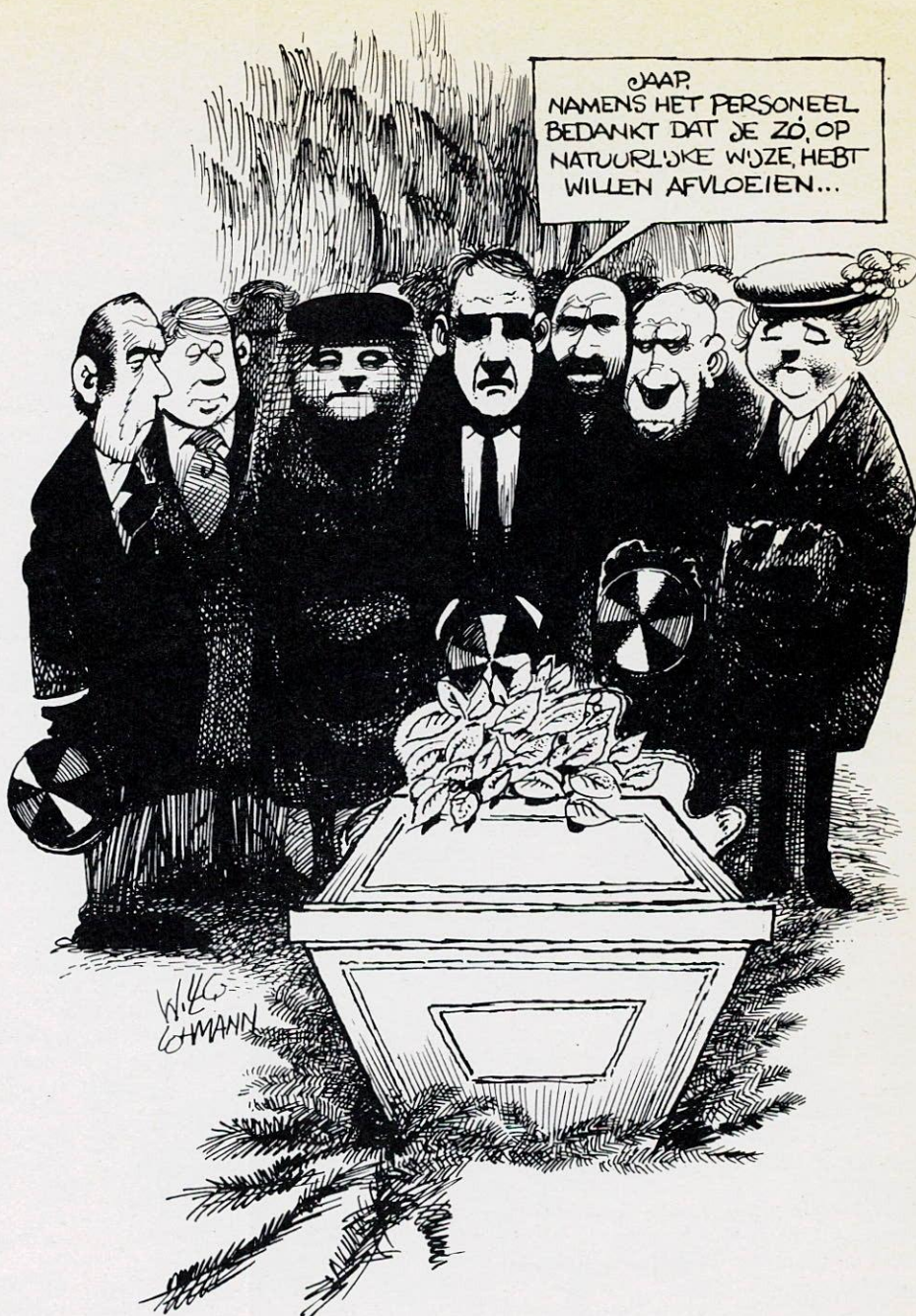
Bij betaald educatief verlof snijdt volgens de voorstanders het mes aan twee kanten. Degene die verlof neemt kan met behoud van loon zich verder gaan scholen en ontwikkelen in z'n vak, wat ook gunstig is voor het bedrijf. De werkloze die de baan tijdelijk overneemt krijgt werkervaring en maakt daardoor zijn positie op de arbeidsmarkt sterker. Tegenstanders zijn van mening dat de arbeidskosten voor het bedrijf gaan stijgen, waardoor het bedrijf in moeilijkheden zou kunnen komen.

Deeltijdarbeid

Net als bij vervroegde uittreding gaat het bij deeltijd om volledige vrijwilligheid van de werknemer. Hij of zij besluit zelf, in overleg met de werkgever om korter te werken. Ook over deze mogelijkheid tot bestrijding van de werkloosheid zijn de meningen nogal verdeeld. Toch zie je in verschillende personeelsadvertenties deeltijders gevraagd.

Arbeidstijdverkorting

Was het in de vijftiger jaren nog normaal op de zaterdag te werken, begin zestiger jaren werd dit afgeschaft en de werkweek teruggebracht naar 45 uur. Bij de invoering van de achturige werkdag (eind zestiger jaren) kwam de veertigurige werkweek tot stand. Er was toen een stijgende welvaart, waardoor niet alleen een arbeidstijdverkorting kon worden doorgevoerd, maar zelfs loonsverhogingen werden gegeven. Nu heeft de discussie over arbeidstijdverkorting een ander karakter. Het gaat niet alleen om inleveren van werk, maar ook van loon. Het is duidelijk dat mensen met een minimum loon of vlak

daarboven daarop niet zitten te wachten.

Voorstanders van arbeidstijdverkorting vinden echter dat er een algemeen geldende maatregel moet komen, die gaat leiden tot een rechtvaardiger verdeling van de beschikbare werkgelegenheid. Mensen met een baan moeten, in deze visie, worden gedwongen een deel van hun arbeidstijd, met inlevering van loon, af te staan. De vrijgekomen arbeidsuren moeten volledig ter beschikking van de werklozen worden gesteld.

Een beroep op financiële offers van mensen, die net hun hoofd boven water kunnen houden is naar mijn idee oneigenlijk.

Klazien van Brandwijk-Wiltjer

Wat is de oplossing?

Hopen op verbetering van de economische situatie? Een combinatie van vormen van arbeidsduurverkorting? Ik denk dat het belangrijk is dat politici, werkgevers en vakbonden gezamenlijk tot initiatieven komen. Daarbij mag een beroep worden gedaan op solidariteit van werkenden met niet-werkenden.

GV: mond op mond verademing

Prinses Irene Brigade

Precies 1295 man telde de Brigade Prinses Irene, als onderdeel van de geallieerde strijdkrachten, bij de landing in Normandië op 8 augustus 1944. Over dit Nederlandse aandeel in de strijd is betrekkelijk weinig bekend. Wat waren dat voor mannen?

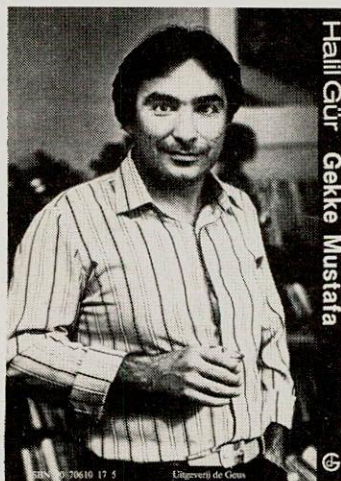
In het boek **'Ik zou weer zo gek zijn'** van Hanny S. R. Meyler wordt die vraag beantwoord. Mevrouw Meyler, echtgenote van een militaire arts die bij de brigade diende, voerde voor haar boek vraaggesprekken met een groot aantal oud-strijders. Vervolgens knipte ze deze interviews in stukken en groepeerde ze deze rond de periodes de jeugd, de meidagen van '40, de Engelandvaart, de invasie en nu. Het boek begint weinig toegankelijk (zelfs wat chaotisch), maar naarmate de figuren meer vorm krijgen groeit het uit tot een werkelijk fascinerend relaas. Het laatste hoofdstuk, het nu, laat zien dat de heren (allemaal inmiddels op leeftijd) behoorlijk getekend zijn door de (gemeenschappelijke) oorlogservaringen en dat de oorlog voor hen, zelfs na veertig jaar, nog steeds niet voorbij is.

Een boek dat het verdient door velen, zeker ook door militairen, gelezen te worden.

'Ik zou weer zo gek zijn. Mannen van de Irenebrigade' door Hanny S. R. Meyler werd uitgegeven door de Bezige Bij te Amsterdam. Prijs f 35,25.

Turkse verhalen

„Iemand moet de tong, oren en ogen zijn van de vertrapten die tussen twee kulturen leven, en het was mijn plicht om die tong, oren en ogen te zijn” aldus

de Turkse schrijver Halil Gür. Gür, afkomstig uit Zuid-Oost Turkije, verblijft na een studie architectuur in Istanbul te hebben afgebroken, sinds 1974 in Nederland. Aanvankelijk illegaal, na verloop van tijd legaal; momenteel werkt hij op een bank in Amsterdam. Al lange tijd schreef hij verhalen voor Nederlandse en Turkse bladen; met **'Gekke Mustafa en andere verhalen'** debuteert hij nu. Enkele verhalen spelen zich af in Turkije, het merendeel in Nederland. Met name in deze laatste verhalen weet hij op uitstekende wijze onder woorden te brengen wat het betekent (illegaal) in een vreemd land te verblijven zonder werk, geen eten, geen dak boven je hoofd en op de hielen gezeten door de politie. Verhalen over eenzaamheid, verdriet en teleurstellingen. Verhalen ook die, stuk voor stuk, niet alleen aanzetten tot denken, maar ook tot invoelen met het lot van de Turken in Nederland. Hopelijk zal zijn tweede boek niet zo lang op zich laten wachten als zijn eerste.

'Gekke Mustafa en andere verhalen' door Halil Gür verscheen bij uitgeverij De Geus te Breda. Prijs f 19,50.

Verschrikkelijk drama

In de 2e w.o. zijn door de Japanners tientallen Nederlandse schepen tot zinken gebracht. Eén van deze schepen was de **'Rooseboom'** dat op 1 maart

1942, om middernacht, op weg van Sumatra naar Ceylon, werd getorpedeerd. Aan boord bevonden zich naast de bemanning zo'n 500 evacués onder wie 250 Britse militairen. Het schip zonk in enkele minuten. Slechts één van de sloepen kon overboord worden gezet. Tachtig (!) drenkelingen wisten in deze sloep (bestemd voor 28 mensen!) een plaatsje te bemachtigen, zo'n vijftig mensen hielden zich nog eens aan de boot vast. Bijna 1500 km, geduren ruim vier weken, dobberde deze reddingsboot over de Indische Oceaan.

Uiteindelijk spoelden, na een barre tocht, vier mensen aan op een eilandje voor de kust van Sumatra. Die vier mensen waren twee Javanen, een Chinese vrouw en de Engelse sergeant Walter Gibson. Deze Gibson nu heeft in **'De reddingsboot'** het drama van het s.s. **'Rooseboom'** uit de doeken gedaan. Het is een verschrikkelijk verhaal,

waarbij de drenkelingen na verloop van tijd (geteisterd door honger, dorst en brandende zon) hallucineerden, aan identiteitsverlies leden, gek werden, elkaar naar het leven stonden, rauw vlees van vogels en mensen aten enz. Een aangrijpend verslag dat door C. van Heekeren (die zelf een soortgelijk drama met de **'Van Imhoff'** bestudeerde) van enig relativerend commentaar werd voorzien.

'De reddingsboot. Het drama van het s.s. **'Rooseboom'** door Walter Gibson werd uitgegeven door Nygh en Van Dittmar te 's-Gravenhage. Prijs f 22,50.

Verraad van Arnhem

Wie had gedacht dat na het verschijnen van deel 10a (1980) van dr. L. de Jong's levenswerk alle leven uit de legende-

vorming rond **'de zaak King Kong'** was geblazen, heeft zich vergist. (Voor de niet-ingewijden: met **'de zaak King Kong'** wordt bedoeld of de slag om Arnhem van sept '44 al of niet aan de Duitsers is verraden door de dubbel-spion Chris Lindemans, alias King Kong, via een lek in de staf van prins Bernhard). In het slothoofdstuk van zijn boek **'Facetten van de slag om Arnhem'** werpt de amateur-historicus drs. W. H. Tiemens nieuw licht op **'de zaak King Kong'**. Niet op 15 sept. 1944, zoals tot nu toe algemeen werd aangenomen, maar reeds op 8 of 9 september 1944 zou Lindemans door de frontlinie zijn geglijpt en zijn eerste verraad hebben gepleegd.

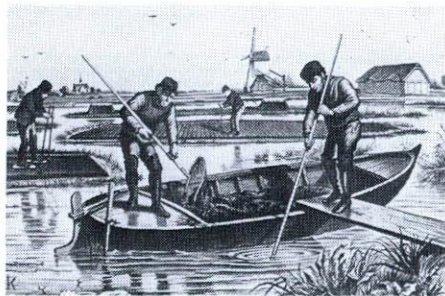
De informatiebron van de verrader leidt, volgens de auteur, wel degelijk terug naar de kleine staf van prins Bernhard die op 7 sept. '44 in Brussel was aangekomen en nog diezelfde dag door Montgomery over Arnhem was ingelicht. Tevens ontdekte Tiemens enkele wonderlijke tegenstrijdigheden in de gegevens over de dood (vergiftiging, juli '46) van King Kong, zodanig dat hij een verdwijningstruc vermoedt. Intrigerende gedachten die ontzenuwd zouden kunnen worden door de, tot nu toe hermetisch gesloten, dossiers in de archieven van de BVD. Voorlopig lijkt het laatste boek over **'de zaak King Kong'** nog niet te zijn verschenen.

Zo interessant als het laatste hoofdstuk is, zo weinig zeggend is de rest van het boek (o.a. bijna 50 blz. dagboek aantekeningen van een Duitse onderofficier)

'Facetten van de slag om Arnhem' door drs. W. H. Tiemens verscheen bij de Gooise Uitgeverij te Weesp. Prijs f 24,50.

Turfgravers

Het zal een soldaat een worst zijn of hij nu een schuttersput aan het graven is in hoog- of laagveen. Overigens geldt zo'n onverschillige houding niet alleen voor militairen. Voor wie het echter, in ieder geval wel degelijk wat uitmaakt is vaste EGO-medewerker Sietse van der Hoek. Na reeds eerder twee boeken aan dit onderwerp te hebben gewijd ('Hopen op een vrijer leven' en 'Door den vreem-ling met eerbied te naderen') verscheen eind vorig jaar zijn derde. Titel van dit nieuwe boek is 'Het bruine goud. Kro-niek van de turfgravers in Nederland'.

Een boek over turf dus. Turf, duizend jaar lang de belangrijkste brandstof voor mens en bedrijf, werd tot na de Tweede Wereldoorlog gegraven. Ongeveer een tiende deel van de oppervlakte van Nederland is aldus afgegraven. In de Middeleeuwen was ongeveer 250.000 hectare van ons land bedekt met veen, variërend in dikte van zo'n twee tot zeven meter. In 1800 was daar nog 180.000 hectare van over, nu nog slechts 4000 hectare (beschermde natuurgebieden). Op een enkele plaats wordt er nog gegraven, maar de laatste echte veenmensen zijn op sterven na dood.

Sietse van der Hoek beschrijft in 'Het bruine goud' niet zozeer de geschiedenis van deze verjaarde nationale brandstof als wel het leven van de mensen in het turfland Nederland. Een leven dat voor de meeste veenarbeiders eerder gekenmerkt werd door ellende dan door vreugde. Dat alles doet hij op een bijzonder boeiende wijze. Daar komt nog bij dat het boek niet alleen rijkelijk, maar ook voortreffelijk is geïllustreerd. Al met al een prachtig lees- en kijkboek,

waarbij de hoge prijs volstrekt in overeenstemming is met de kwaliteit van het gebodene.

'Het bruine goud' door Sietse van der Hoek verscheen bij Elsevier te Amsterdam. Prijs f 39,90.

Nieuw-Guinea kwestie

In 1949 werd, na een koloniale oorlog, Indonesië onafhankelijk. De nieuwe republiek omvatte alle eilanden m.u.v. Nieuw-Guinea; over het westelijk deel van dit reusachtige eiland behield Nederland haar zeggenschap. Dat resulteerde uiteindelijk, begin jaren zestig, wederom tot de inzet van Nederlandse militairen in de Indische archipel. Nederland dacht zich gedekt te weten door de Verenigde Staten inzake het behoud van Nieuw-Guinea. Toen het er echter op aan kwam bleek daar echter niets van te kloppen. Heeft Luns (destijds minister van buitenlandse zaken) de kwestie verkeerd ingeschat, erger nog misleid of speelde hij gewoon blufpoker of hielden de VS zich niet aan hun woord?

Over het Nieuw-Guinea konflikt en in het bijzonder de hiervoor geformuleerde vragen verschenen, na jarenlange stilte, plotseling een aantal boeken.

In 'Ons laatste oorlogje' reconstrueert Haagse Post-journalist John Jansen van Galen de dramatische laatste fase van het Nederlandse bewind in een, kwa toon en tempo, zeer vlot leesbaar verhaal. Luns komt in dit boek tevoorschijn als iemand die selektief naar de Amerikanen had geluisterd en de regering onvoldoende had ingelicht.

Amateur-historicus Ronald Gase graaft in 'Misleiding of Zelfbedrog' duidelijk wat dieper. Volgens Gase heeft Luns jarenlang geweten dat zelfs een schijn van militaire hulp van Washington aan Den Haag uiteindelijk niets zou opleveren. In zijn doorlichting van de Nieuw-Guinea kwestie vervult oudpremier De Quay een grote rol. De auteur heeft als eerste gebruik mogen maken van De Quay's dagboekantekeningen uit deze periode die Nederland over de rand van een oorlog met Indonesië bracht.

'Ons laatste oorlogje' door John Jansen van Galen verscheen bij Van Holkema en Warendorf te Weesp (prijs f 29,50). 'Misleiding of zelfbedrog' door Ronald Gase werd uitgegeven door In den To-ren te Baarn (prijs f 27,50).

Wim Heij

„Als de Kamer ja noch nee durft te zeggen over kerncentrales komt er een brede maatschappelijke discussie. Pas nadat die nee heeft gezegd durft de Kamer ja te zeggen.”

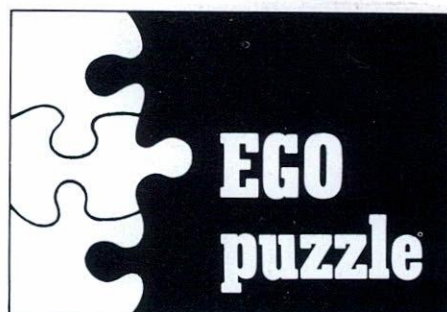
Fons Jansen

„Nu Luns hem niet meer voorziet, voelen wij ons een stuk veiliger binnen de NAVO.”

Koot en Bie

„Wat heeft u liever – vroeg Martens aan Reagan – een linkse verkiezingsuitslag of geen raketten? Belgen dom?”

Fons Jansen

In het vorige nummer van EGO konden we maar liefst zes prijswinnaars bekend maken, nu zijn het er weer de gebruikelijke drie, want het minimum-aantal van 25 goede oplossingen werd ruimschoots overschreden. Overigens was de juiste oplossing van de puzzle in het januarinum: 1. eskader; 2. klimmen; 3. dominee; 4. ransels. De volgende drie namen vielen in de prijzen: Peter de Visser (matr. ILDGB) uit Oostkapelle, platenbon van f 25,-; P. Karreman (dpl. sld.) uit Waddinxveen, platenbon van f 15,- en Lida Liesker (Kromhoutkazerne) uit Utrecht, platenbon van f 10,-. De bonnen zijn inmiddels toegezonden. Onze gelukwensen!

Hieronder een puzzel waarin horizontaal en vertikaal dezelfde vier woorden dienen te worden ingevuld. De vier omschrijvingen luiden: 1. zeevarende; 2. tractor; 3. schadelijk gewas; 4. vechten.

/		2		3		4
2						
3						
4						

Oplossingen sturen voor 9 april a.s. naar ons adres: EGO-redactie, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Vermeld duidelijk naam (en evt. rang), adres en voorkeur voor boeken- of platenbon. Succes!

